

Suuret ikäluokat kehyksissä

Kristiina Krans-Suonpää
Tampereen yliopisto
Sosiaalipolitiikan ja
sosiaalityön laitos
Sosiaalipolitiikan pro gradu -
tutkielma
Toukokuu 2008

Tampereen yliopisto
Sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön laitos

KRANS-SUONPÄÄ KRISTIINA:
SUURET IKÄLUOKAT KEHYKSISSÄ

Pro gradu -tutkielma, 63 s., 6 liites.

Sosiaalipolitiikka

Toukokuu 2008

Tässä tutkimuksessa käsittelen suomalaisia suuria ikäluokkia. Suuret ikäluokat syntyvät sodanjälkeiseen Suomeen vuosina 1945–1950. Heidän poikkeuksellinen suuri määränsä Suomen väestössä on aiheuttanut keskusteluja ja pohdintoja yhteiskunnassamme. Suuret ikäluokat muodostavat väestöllisen kohouman suomalaisessa väestössä ja ovat siksi yhteiskunnallisesti sekä poliittisesti merkittävä aihe. Suuria ikäluokkia yhdistävät yhteiset tapahtumat ja kokemukset elämänkaaressa. Heitä voidaan nimittää yhteiskunnalliseksi sukupolveksi. Yhteiskunnallisesti merkittävät tapahtumat ovat vaikuttaneet suuriin ikäluokkiin kuuluvien elämään, esimerkiksi elinkeinorakenteen ja elämäntavan muutokset. Suuria ikäluokkia on pyritty hallinnoimaan erilaisilla poliittisilla päätöksillä, esimerkiksi eläköitymisen suhteen. Tutkimukseni tärkeitä avainkäsitteitä ovat väestöpolitiikan, elämänkaaren ja sukupolven sekä politiikan ja hallinnallisuuden käsitteet. Taustoitan tutkimustani niin käsitteiden kuin suurten ikäluokkien elämäntilanteen kautta. Myös elämänkaaren käsite on tutkimuksessani keskeinen.

Aineistona tutkimuksessani käytän Suomen Kuvalehden ja Apu-lehden artikkeleita. Aineistoni jakaantuu primaari- ja sekundaariaineistoon. Sekundaariaineistoa käytän tutkimuksen taustoituluvuissa elävyyden ja värikkyyden antajana. Sekundaariaineiston tarkoituksena on esitellä ajankuvien avulla aikakauslehtien kirjoittelua eri vuosikymmenillä. Primaariaineisto puolestaan keskittyy suurista ikäluokista käytävään keskusteluun. Primaariaineistoa käytän tutkimuksen analyysiluvussa. Aineistoni analyysitapana käytän Erwing Goffmanin kehysanalyysia. Olen jäsentänyt aineistoni viideksi kehykseksi, jotka ovat pulan ja niukkuuden kehys, odotusten kehys, vaikuttamisen kehys, ongelmien ja hallinnan kehys sekä tulevaisuuden kehys. Kehykset painottuvat eri tavoin. Aineisto keskittyy paljolti vaikuttamisen kehykseen sekä ongelmien ja hallinnan kehykseen. Näyttää siltä, että suurista ikäluokista käydään keskustelua varsinkin silloin, kun heitä pidetään uhkana yhteiskunnan tasapainolle.

Tutkimukseni perusteella päädyn siihen, että suuret ikäluokat ovat yhteiskunnallemme todellinen hallinnallinen ongelma. Suuret ikäluokat ovat myös väestöllinen haaste. Voidaan kuitenkin myös todeta, että suuret ikäluokat ovat antaneet mahdollisuuksia yhteiskunnalle, esimerkiksi verokertymien avulla. Nähtäväksi kuitenkin jäävät suurten ikäluokkien vaikutukset yhteiskunnan hoiva- ja terveystalouteen.

avainsanat: suuret ikäluokat, kehykset, väestöpolitiikka, hallinnallisuus

Sisällysluettelo

1. Johdanto.....	1
2. Suurten ikäluokkien elämää	5
3. Suurten ikäluokkien käsitteellistäminen	14
3.1. Väestöpolitiikka	14
3.2. Elämänkaaren ja sukupolven käsitteet.....	18
3.3. Poliittika ja hallinnallisuus.....	23
4. Kehykset.....	28
4.1. Pulan ja niukkuuden kehys	30
4.2. Odotusten kehys	34
4.3. Vaikuttamisen kehys	37
4.4. Ongelmien ja hallinnan kehys.....	43
4.5. Tulevaisuuden kehys.....	48
5. Lopuksi.....	53
Lähdeluettelo	59
Liitteet.....	64

TAULUKKO

Taulukko 1: Yhteenveto kehyksistä

1. Johdanto

Pohjois-Amerikassa ja monissa Länsi-Euroopan maissa syntyvyys kohosi 1940-luvulla. Syntyvyys oli joissakin maissa korkeaa jo 1940-luvun alkupuolella ja joissakin vasta toisen maailmansodan jälkeen. Kun verrataan Etelä- ja Itä-Euroopan maita sekä Japania, huomataan että näissä maissa syntyvyys puolestaan pieneni toisen maailmansodan jälkeen. Sodan vaikutus syntyvyyteen on ollut siis eri maissa erilainen. (Notkola 1994, 76.) Suomessa sodan jälkeistä kehitystä kuvaa voimakas syntyvyyden kasvu vuosina 1945–1950. Ritva Nätkin kertoo artikkelissaan ”*Naistutkimusta äitinä ja tyttärenä -näkökulmien vaihtelua*” oman äitinsä muistelleen, että sodan aikana radiosta tuli jatkuvasti, että ”meitä on liian vähän”. Tällä pyrittiin siihen, että ihmiset synnyttäisivät lisää lapsia isänmaalle. (Nätkin 1997, 177.) Voidaan ajatella, että sodanaikaista ja -jälkeistä kehitystä leimasi myös usko tulevaisuuteen. Uusia sukupolvia tarvittiin maan rakentamiseen ja kehittämiseen. Suuret ikäluokat syntyivät siis sodanjälkeiseen Suomeen, jossa kaikesta oli puutetta ja maan jälleenrakentaminen teetti kovasti työtä. Tarkoitin suurilla ikäluokilla suomalaisia, jotka ovat syntyneet vuosina 1945–1950.

Ihmisen eliniän odote on korkeampi kuin koskaan aikaisemmin. Tähän ovat vaikuttaneet koulutuksen lisääntyminen, tietoisuus sairauksista ja niiden hoitamisesta sekä elintason myönteinen kehitys. Ihmiset elävät pidempään kuin ennen. Yleinen suuntaus eurooppalaisissa maissa on väestöpyramidin vinoutuminen. Tämä tarkoittaa sitä, kun ikääntyneiden määrä lisääntyy ja syntyvyys pysyttelee matalana. Suomalaisessa yhteiskunnassa väestön ikääntymiseen liittyvät kysymykset ovat hyvin ajankohtaisia, varsinkin kun suuret ikäluokat lähestyvät eläkeikää. Väestön ikääntyminen vaikuttaa keskeisesti muun muassa vanhuuspolitiikkaan, eläkemenojen kasvuun ja terveydenhoidon kustannuksiin. Keskeinen haaste on esimerkiksi palveluiden riittävyyden takaaminen eli millä tavoin voidaan mahdollistaa yhtäläiset mahdollisuudet palveluihin ja niiden saatavuuteen.

Suuret ikäluokat ovat lähinnä suomalainen ilmiö ja suomalainen hyvinvointivaltio on kehittynyt heidän mukanaan. On sanottu, että suuret ikäluokat ovat olleet toteuttamassa sitä. He ovat nähneet hyvinvointivaltion kehittymisen. Esimerkiksi kunnalliset äitiysneuvolat ja kättilövirat perustettiin juuri ennen suurten ikäluokkien syntymistä vuonna 1944. Lapsilisät otettiin käyttöön vuonna 1948. (Nätkin 2003, 96.) Juha Kaskisen mukaan suuret ikäluokat vaativat hyvinvointivaltion palveluja aiempia ikäluokkia voimakkaammin. Kyse ei ole kuitenkaan

pelkästään hoivapalveluista, vaan kysyntää on myös muille palveluille kuten opetus-, viihtyvyys-, kulttuuri- ja virkistyspalveluille. (Kaskinen 2004, 131.)

Suuriin ikäluokkiin liitetään usein sukupolvisuuden käsite. Sukupolven voidaan lyhyesti määritellä tarkoittavan kahta asiaa: tietyn suvun polvet ja yhteiskuntatasolla samanikäisiä ikäpolvia (Virtanen 2005, 197–198). Molemmat, niin perhesukupolvi kuin yhteiskunnan sukupolvikin, rakentuvat sosiaalisina muodostumina eri suunnasta. Tärkeimmät erot kulminoituvat siihen, että perhesukupolvessa suhteen laatu ja ajallinen etäisyys ovat etukäteen määriteltyjä. (Virtanen 2001, 353.) Tietyn suvun sisällä olevia sukupolvia voi sekä yhdistää että erottaa moni asia. Esimerkiksi asuinympäristö on usein jo erottava tekijä vanhempien ja aikuistuneiden lasten välillä. Samassa suvussa ei välttämättä myöskään poliittisista asioista ajatella samalla tavalla. Toisaalta suvun ammatit voivat siirtyä sukupolvelta toiselle, esimerkkinä pappis-, juristi- ja käsityöläissuvut. Yhteiskunnan sukupolvi elää yhteiskunnan muutoksissa. Näitä voivat esimerkiksi olla poliittiset tapahtumat tai luonnonmullistukset.

Miksi tutkin juuri suuria ikäluokkia? Kiinnostukseni on syntynyt yhteiskunnallisten ja arkipäiväisten keskustelujen ja havaintojen myötä. Usein ikääntyminen nähdään yhteiskunnassamme pelkästään ongelmana. Ikääntymiseen ei enää suhtauduta niin luontevasti kuin aikaisemmin. Yhteiskunnallisessa keskustelussa on ollut myös havaittavissa ristiriitoja suurten ikäluokkien suhteen. Osa ihmisistä näkee suuret ikäluokat pelkästään ongelmana ja osa näkee heissä myös mahdollisuuksia ja voimavaroja. Esimerkiksi ikääntyvän työvuosien jatkaminen palvelee yhteiskuntaa verokertymän avulla ja pitää yllä ikääntyvän työntekijän henkistä vireyttä. Tutkimusaiheen valintaani ovat vaikuttaneet myös omat mielenkiinnon kohteeni. Halusin työssäni tutustua suurten ikäluokkien elämään, koska olen heidän jälkeläisensä. Omistan tämän työni isälleni (1946–2005), joka ei saanut nähdä työni valmistumista. Tämän tutkimusprosessin aikana olen saanut paljon tietoa ja ajatuksia suurista ikäluokista. Olen myös saanut rakennettua kuvan itsestäni sukupolvien välisessä ketjussa. Vaikka suuria ikäluokkia pohditaan monesta näkökulmasta, en voi itse kuin kiitollisuudella ajatella suuriin ikäluokkiin kuulunutta isääni, joka pohjoissuomalaisen pienviljelijätilan kasvattina ponnisteli elämässään eteenpäin.

Tutkimukseni on hyvin aineistolähtöinen. Käytän keräämäni aikakauslehtiaineistoa jokaisessa luvussani paitsi johdannossa ja viidennessä luvussa. Aineistona olen käyttänyt Suomen Kuvalehden ja Apu-lehden vuosikertoja. En tee aineistojen välillä vertailevaa tutkimusta, vaan

lehdet on valittu yleisaikakauslehden määritelmän mukaan. Tampereen kaupunginkirjaston käsikirjastosta löytyvät Suomen Kuvalehden vuosikerrat vuodesta 1916 nykypäivään asti. Apulehden vuosikerrat on saatavissa Tampereen kaupunginkirjaston lehtilukusalissa 1960-luvulta asti. Artikkeleita Suomen Kuvalehdestä olen kerännyt vuosilta 1950, 1960, 1970, 1980, 1990 ja 2000. Puolestaan Apulehdestä artikkeleita olen kerännyt vuosilta 1968, 1978, 1988, 1998 ja 2008. Valitsin aikakauslehdet informaation lähteekseni, koska halusin saada esiin laajaa kansalaisyhteiskunnassa käytyä ja kansantajuista keskustelua, eläviä ajankuvia.

Millaisia lehtiä ovat Suomen Kuvalehti ja Apulehti? Suomen Kuvalehdellä on pitkät perinteet. Ensimmäinen näytenumero julkaistiin 14.12.1916. Varsinaisesti lehti alkoi ilmestyä tammikuussa 1917. Lehden ensimmäiseksi toimittajaksi palkattiin Matti Kivekäs. (Karlsson 1996, 30–31.) Apulehden syntyhistoria on erilainen kuin Suomen Kuvalehden. Suomen Kuvalehti syntyi Suomen autonomian aikaan, kun puolestaan Apulehti syntyi 1930-luvun laman aikaan. Apulehden ensimmäinen numero julkaistiin 19.2.1933. Aluksi Apulehteä saivat myydä vain työttömät. Lehti maksoi kaksi markkaa, josta myyjä sai 1,25 markkaa. Iskulauseena toimi seuraava lausahdus: ”Osta Apu. Anna apu työttömälle.” (Numminen 2003, 10–11.) Millä tavalla kuvailisin Suomen Kuvalehteä ja Apulehteä? Suomen Kuvalehti on mielestäni asiapitoinen ja hieman tieteellisesti suuntautunut lehti. Lukijakunta valikoituu varmaan osittain Suomen Kuvalehdessä käsiteltyjen aiheiden perusteella eli ajankohtaisten asioiden ja ilmiöiden sekä politiikan perusteella. Apulehti on enemmän koko kansan lehti. Sen lukijakunta koostuu laajoista joukoista ja lehden tyyli on vähemmän asiapitoinen kuin Suomen Kuvalehden.

Lehtien artikkeleita lukiessani olen yrittänyt olla mahdollisimman avoin aineistolle. Olen jakanut aineistoni artikkeleita kahteen osaan: artikkelit, jotka selvästi koskettavat suuria ikäluokkia ja artikkelit, jotka kuvaavat elettyä aikaa (ajankuvat). Aineiston keräämisvaiheessa sain idean kerätä ajankuvia, joita käytän taustoitusluvuissani. Esimerkiksi 1950-luvun ajankuvia olisi ollut paljon, olihan sodanjälkeisessä Suomessa paljon sellaista, mikä kosketti koko kansaa. Sekundaariaineiston muodostavat Suomen Kuvalehden ajankuva-artikkelit. Käytän aineistoa jo tutkimuksen taustoitusluvuissa elävyyden ja värikyyden antajana. Väestöpolitiikkaan liittyvät artikkelit erottelin aineiston keräämisvaiheessa. Huomasin saavani niistä sellaista tietoa ja näkemystä, mitä muissa lähteissä ei olisi ollut saatavilla. Ne olivat myös havainnollistavia eri vuosikymmenien aikana käydyistä yhteiskunnallisista väestöön liittyvistä keskusteluista. Nämä artikkelit ovat myös sekundaariaineistoa. Primaariaineistoon kuuluvat puolestaan nimenomaisesti suuria ikäluokkia koskevat artikkelit Suomen Kuvalehdestä ja Apulehdestä

sekä tieteelliset tutkimukset. Aineistoa on siis vähän yli 50 vuoden ajalta (11 eri vuodelta). Primaariaineistoni analyysitapana on kehysanalyysi, josta tarkempi kuvaus on neljännen luvun alussa.

Tutkimustani taustoittaa yhteiskunnallinen ja poliittinen keskustelu, josta muodostuu tutkimukseni viitekehys. Yhteiskunnallisella viitekehyksellä hahmotan niitä keskusteluja, tapahtumia ja ilmiöitä, jotka ovat esillä suomalaisessa yhteiskunnassa ja suurten ikäluokkien elämänculussa. Poliittisella viitekehyksellä tarkoitan niitä poliittisia keskusteluja, päätöksiä ja tapahtumia, jotka koskettavat suuria ikäluokkia. Tutkimuksessani on tarkoitus selvittää:

- **Miten ja millä tavoin suuret ikäluokat ovat keskustelun kohteena suomalaisissa yleisaikakauslehdissä** (Suomen Kuvalehti ja Apu-lehti)?
- **Mitä merkityksiä ja tulkintoja yleisaikakauslehtien artikkeleille voidaan antaa?**
- **Miten suuret ikäluokat ovat vaikuttaneet yhteiskunnalliseen keskusteluun ja millä tavoin heidät on artikkeleiden perusteella koettu suomalaisessa yhteiskunnassa?**

Työn ensimmäinen luku on johdanto. Luvussa kaksi käsittelen suurten ikäluokkien elämää; lapsuutta, nuoruutta ja aikuisuutta yhteiskunnallisesta näkökulmasta. Luku kolme on käsiteluku, jossa esitän väestöpolitiikan, elämäncakaren ja sukupolven sekä politiikan ja hallinnallisuuden käsitteet. Koska suuret ikäluokat ovat erityinen piirre suomalaisessa väestöhistoriassa, on hyvä käsitellä suomalaisen väestöpolitiikan taustoja. Käsittelen myös Väestöliiton historiaa ja sen merkitystä yhteiskunnassamme. Elämäncakaren ja sukupolven käsitteet liittyvät suurten ikäluokkien elämänculkuun ja kokemuksiin. Olen pyrkinyt hahmottamaan suurten ikäluokkien sukupolvisuutta seuraavien kysymysten kautta: miten sukupolvi yhdistetään suuriin ikäluokkiin ja ovatko suuret ikäluokat yhteinen sukupolvi?

Otan käsiteluvussa esiin myös politiikan ja hallinnallisuuden käsitteet. Suuria ikäluokkia on pyritty ja pyritään hallitsemaan niin poliittisilla päätöksillä kuin yhteiskunnallisella keskustelulla ja tavoitteilla. Tuon esille, mitä politiikalla ja hallinnallisuudella tarkoitetaan. Tuon esille myös niitä asioita, joita liitetään suuriin ikäluokkiin, kun ajatellaan heidän hallintaansa. Suomalaisen yhteiskunnan talouden kysymykset ovat yhteydessä eläke- ja terveystenomenojen kasvuun sekä hallinnollisiin toimenpiteisiin niin kuntien kuin valtioiden näkökulmasta katsottuna. Hallinnalliset ongelmat tulivat esille jo silloin, kun suuret ikäluokat

menivät kouluun. Heille rakennettiin uusia kansakouluja, jotta kaikki saisivat opetusta ja sivistystä.

Neljäs luku on aineiston analyysiluku. Esittelen aluksi aineistoni metodin eli kehysanalyysin. Aineistoni jäsentyy viiteen kehykseen, joita ovat pulan ja niukkuuden kehys, odotusten kehys, vaikuttamisen kehys, ongelmien ja hallinnan kehys sekä tulevaisuuden kehys. Kehysten ideat ovat nousseet aineistosta. Viidennessä luvussa eli loppuluvussa esitän tutkimukseni johtopäätöksiä. Sen tarkoituksena on koota yhteen tutkimukseni tulokset. Pohdin tutkimuksen antia niin kirjallisuuden kuin tutkimukseni aikana nousseiden havaintojeni kautta. Pohdin myös politiikan osalta, onko suuriin ikäluokkiin kohdistuva politiikka konflikti- vai konsensuspolitiikkaa.

2. Suurten ikäluokkien elämää

Suurin osa jatkosodan rintamamiehistä kotiutettiin vuoden 1944 lopussa. Suuret ikäluokat alkoivat syntyä vuoden 1945 loppupuolella. Merkille pantavaa kuitenkin on, että sota-aika aiheutti katoa miesten keskuudessa ja vaikeutti parinmuodostusta. Siitä huolimatta syntyvyys oli huipussaan heti sodan jälkeen. Vuonna 1945 syntyi 95 758 vauvaa ja seuraavana vuonna (1946) luku oli 106 075. Vuoden 1947 syntyvyys oli korkein, 108 168 vauvaa, muttei vuosi 1948 ollut myöskään huono vuosi, 107 759 vauvaa. Vuosina 1949–1950 syntyvyys alkoi hieman laskea, mutta oli edelleen verrattain suurta, 103 515 ja 98 065 vauvaa. (Karisto 2005, 18–21.)

Syntyvyys oli suurinta siirtokarjalaisten ja asutustilallisten parissa. Näiden keskuudessa elinolot ja usko tulevaisuuteen paranivat. (Virtanen 2001, 269.) Matti Virtanen toteaa, että ”suuret ikäluokat ovat hengissä selvinneiden sotilaiden lapsia” (emt., 270). Suurten ikäluokkien isät selvisivät siis sodasta. Elämänusko siivitti sodasta palanneita sotilaita. Valtio antoi maata ja maksoi lapsilisiä, joten elinolot alkoivat hiljalleen kohota. (Emt., 271.) Suomi menetti 12 prosenttia maa-alastaan Neuvostoliitolle sodan seurauksena. Vuonna 1945 säädettiin maanhankintalaki, jonka perusteella siirtoväki ja rintamamiehet saivat maata. Taloudellisesti asutustoiminta oli mittava investointi. (Nevakivi 2000, 232–233.)

Suomen Kuvalehdessä (7/1950) viitataan sodanjälkeiseen karjalaisten asutustoimintaan artikkelilla ”*Puolet tehty*”.

”Oltakoonpa sodan jälkeisestä asutustoiminnasta mitä mieltä tahansa, ei kukaan voine kieltää, että karjalainen asutus on ollut ja on kansallinen välttämättömyys. Sen suorittamisesta ei saa tinkiä. Siihen on varat saatava vaikka kiven silmästä. On syytä huomauttaa, että karjalaiset rakentavat suureksi osaksi omilla varoillaan, sillä korvauksia on pidätetty kokonaista 35 miljardin markan arvoista. Ei ole varaa tänäkään vuonna hidastaa ja vaikeuttaa karjalaisten asutusta, vaan on painettava täyttää vauhtia eteenpäin. Sodan raskaina päivinä annetut kauniit lupaukset yhteisen taakan tasaamisesta on ainakin tässä lunastettava. Karjalaiset itse hoitavat oman osuutensa.”

Suomen Kuvalehti (34/1950) kertoo muun muassa kirkkojen jälleenrakentamisesta ja myös uuden Sallan rakentamisesta artikkelilla ”Ripeä ja iloinen Salla”.

”Nyt Salla on myös näyttänyt, mihin pystyy. Jälleenrakentaminen alkoi viisi vuotta sitten, siirtosallalaisten asuttaminen kaksi vuotta myöhemmin.”

”On selvää, että ilman raivauspalkkioita sallalaiset eivät olisi noin suuria urakoita voineet suorittaa. Ja vaikka valtio maksaa korvauksia, maahankintalain mukaisia avustuksia, katoavustuksia ja lapsilisiä, niin sittenkin rahanpuutteen tuntee jokainen jälleenrakentaja. Mutta työtä kuitenkin tehdään. Ennen sotia Sallan peltojen kokonaisala oli 1200 hehtaaria, nyt se lähentelee 2500:aa.”

Kuitenkin pula, niukkuus ja kova työ luonnehtivat sodanjälkeistä aikaa. Myös henkinen puoli oli koetuksella. Sodan tuomat fyysiset ja psyykkiset vammat olivat yleisiä. Evakot joutuivat jättämään kotiseutunsa, ja suru oli läsnä monien muistellessa kaatuneita rakkaitaan. (Häkkinen & Linnanmäki & Leino-Kaukiainen 2005, 61.) Lisäksi sodanjälkeistä ilmapiiriä kuvasivat rintamamiesten huono vaatetus siviilissä sekä rauhattomuuden ja pahantapaisuuden lisääntyminen. Myös alkoholin suurkulutus, löystyneet perhesuhteet, sukupuolitautilien yleistyminen ja kasvava rikollisuus aiheuttivat huolta Suomen viranomaisille. (Urponen 1994, 207.)

Puute ja niukkuus kuvastuvat monista Suomen Kuvalehden artikkeleista. Esimerkiksi lehdessä (2/1950) v.a. opettaja Elina Tavela kirjoittaa kiitoksensa avustuksista, joita Kuusamon Lämsän koulu on saanut. Avustukset olivat saaneet alkunsa lokakuun numerossa (1949) julkaistusta

Lämsän koulun opettajan kirjeestä, jossa hän pyysi apua lehden lukijoilta hädänalaisten lasten auttamista varten.

”Auliisti ja lämpöisin sydämin ja mielin on kansan karttuva käsi ojentanut apuaan pienen Elmin ja Marjatan hätähuudon johdosta. Ei ainoastaan nämä lapsoset, vaan jokaisen Lämsän koulun poika ja tyttö, jokainen koti tässä piirissä vieläpä naapurikoulupiiritkin sekä sittemmin enemmän kuin puolet koko Kuusamon 56 koulupiiristä tuli avusta osallisiksi.”

Myös Kuopion piispa Eino Sormunen vetoaa Suomen Kuvalehdessä (5/1950) auttamaan hädänalaisia. Suomalaisten sen hetkinen arki ja elämä piirtyvät vahvasti esiin Sormusen kirjoituksessa.

”Tietysti voi sanoa: nyt ei ole sopiva keräysaika. Ulkomaankaupparamme on ollut vaikeuksissa. Kato, työttömyys ja rahan niukkuus lamaannuttavat. On väsyttävä keräykseen jne. Mutta eikö todellisen avun tule tarjoutua juuri silloin, kun on hätää ja puutetta. Todellinen rakkaus alkaa siitä, että täytyy luopua jostakin, todella jakaa ja uhrata. Saarijärven Paavon mieli, jonka varassa kansamme on entisinä aikoina, oli tämä: ’Pane leipään puoliksi petäjäästä – veihän naapurimme tou’on halla.’ Jos kansamme todella tahtoo olla yksi kokonaisuus, jos siinä vallitsee yhteisvastuu, joka ulottuu yli kaikkien ryhmärajojen, eivät lihavampien rintamaiden asukkaat saa sulkea sydämiään rajaseutujen, erämaaseurakuntien, katoalueiden ja työttömien kotien hädältä. Astuitteko yhteenkään saloseudun pirttiin äskeisten pakkasten aikana? Tiedättekö, mitä tuntuu pienviljelijän perheessä, kun ei ole metsätöitä eikä edes heti pääse työttömyyskortistoon?”

Suomen Kuvalehti uutisoi numerossaan (39/1950) ”Yhdeksän laihaa, Suomen köyhimmät kunnat”. Niitä olivat Lapin kunnista Kemijärvi, Kolari, Posio, Salla ja Oulun läänin kunnista Kuusamo, Oulunsalo, Suomussalmi ja Ylikiiminki. Lisäksi oli myös Pohjois-Savosta Rautavaaran kunta. Nämä kunnat olivat sellaisia, jotka olivat joutuneet valtion valvontaan taloudellisen tilanteensa vuoksi. Köyhien kuntien tilannetta valottaa lehden (43/1950) kirjoitus ”Mistä laihuus johtuu?”. Laihuuden syyksi arvellaan esimerkiksi pitkiä matkoja, rajaseutuisuutta, harvaa asutusta ja työttömyyttä. Tämä ovat mielestäni oikeita tulkintoja. Juuri Kuusamon ja Kuopion alueilta oli lähetetty avunpyyntöjä.

Suuriin ikäluokkiin kuuluvien lapsuus sisälsi siis niukkuutta, mikä näkyi myös heidän ravinnossaan. Ravitsemus oli erilaista eri sosiaaliryhmissä. Kaupungeissa ruokaa sai paremmin kuin maaseudulla. Maaseudulla tingittiin usein ruuan määrästä ja monipuolisuudesta. Neuvoloita käytettiin apuna valistuksessa niin ravinto-, hygieni- kuin rokotekysymyksissäkin. Suurten ikäluokkien terveyttä seurattiin neuvolasta kouluun, jolloin suuret ikäluokat pääsivät ensimmäisinä julkisen terveydenhoidon piiriin. Maaseudulla ravinto monipuolistui vasta 1960-luvun lopussa. (Häkkinen ym. 2005, 74–77.)

Tyypillinen suurten ikäluokkien lapsuudenkoti oli pienviljelystila. Tähän vaikutti osaltaan yhteiskunnan sodan jälkeen harjoittama asutustoiminta ja rintamamiestilojen perustaminen. Kuitenkin jo 1950-luvulta lähtien maatilojen määrä alkoi laskea. Tämä vaikutti voimakkaasti Itä- ja Pohjois-Suomeen, koska maalta lähdettiin kaupunkeihin ja Ruotsiin hakemaan toimeentuloa. Kaupunkien ja maaseudun välinen kehitysero oli suuri. Varsin usein maaseuduilla elettiin niukoissa olosuhteissa verrattuna vaurastuneisiin kaupunkeihin. (Häkkinen ym. 2005, 64–65.) Nopea maatalouden koneistuminen aiheutti vuonna 1968 hallitukselta radikaaleja toimenpiteitä: peltojen paketoimisesta maksettiin korvauksia ja lehmistä tapporahaa (Virtanen 2005, 204–205).

1960-luku oli poliittisen murroksen aikaa. Työväenpuolueet SDP (Suomen Sosialidemokraattinen Puolue) ja SKDL (Suomen Kansan Demokraattinen Liitto) saivat kannatusta varsinkin koulutetulta nuorisolta. Vaikutteita muutokseen saatiin lähinnä Englannin ja Ranskan esimerkistä. Myös kiinnostus kommunismiin ja Neuvostoliiton ihannointiin heräsi nuorison keskuudessa. Tässä yhteydessä voidaan puhua itsesuometumisesta. (Nevakivi 2000, 283–284, 287.)

Ruotsiin muutto kirvoitti keskustelua 1970-luvulla. Liimatainen¹ kirjoittaa (41/1970) artikkelin otsikolla: ”*Ruotsiin siirtyneet takaisin kotimaahan*”. Suomi eli nousukautta ja ammattitaitoisesta työvoimasta oli puutetta. Liimatainen esittääkin artikkelissaan keskeisen kysymyksen: ”Miksi siis ei muuteta takaisin kotimaahan, joka nyt kykenee tarjoamaan turvatut työmahdollisuudet?” Kuitenkaan esimerkiksi Pohjois-Suomessa tilanne ei ollut samanlainen kuin Etelä-Suomessa ja Liimatainen kuvaileekin tilannetta osuvasti:

---

¹ Urho Kaleva Kekkonen (1900–1986) käyttämiä salanimiä ja nimimerkkejä Suomen Kuvalehdessä olivat Pekka Peitsi, Veljenpoika, Karjalainen talousmies ja Liimatainen. (lähde: Suomen Kuvalehti 35/2000, Kuningas presidentti)

”Kun kiertää Pohjois-Suomea, siellä tavan takaa näkyy taloja, kohtalaisen suuriakin joukossa, jotka ovat autioina, laudat naulattu ovien ja ikkunoiden eteen. Niissä on väki koiraa ja kissaa myöten lähtenyt Ruotsiin. Niihin taloihin eivät asukkaat helpolla palaa, sillä näillä alueilla eivät työmahdollisuudet ole sanottavasti parantuneet.”

Liimatainen pyrki vahvasti kirjoituksellaan vaikuttamaan siihen, että Ruotsiin muuttajat palaisivat takaisin Suomeen. Syyt ovat pääosin yhteiskunnallisia.

”Meidän on saatava osa Ruotsiin muuttaneista suomalaisista palaamaan takaisin kotimaahan. Asialla on kiire, sillä on sanottu, että jos on jaksanut olla kolme vuotta vieraalla maalla, paluu kotimaahan on vaikeaa. Ja asialla on kiire meidän talouselämämme vahvistumisen kannalta.”

Myös Suomen Kuvalehden (50/1970) pääkirjoituksessa ”Pohjoisen tulevaisuus” otetaan voimakkaasti kantaa siihen, että pohjoisen elinoloja tulee parantaa, jotta ne eivät autioituisi muuttoliikkeen myötä.

”Tämän vuoksi tarvitaan voimakkaita ja pikaisia toimenpiteitä, jotta maamme pohjoisosat eivät kokonaan autioituisi; jo 30 000 parhaassa iässä olevaa kansalaista on hakeutunut muille laitumille.”

Muuttoliike Ruotsiin oli suuri yhteiskunnallinen kysymys. Vaikka edellä olen eritellyt kahden lehtikirjoituksen antia, niin Ruotsiin muuttajista käytiin keskustelua myös muissa vuosikerran (1970) artikkeleissa. Muita vuoden 1970 teemoja olivat korkeakoulukeskustelu, vennamolaisuus, SMP:n (Suomen Maaseudun Puolue) vaalivoitto ja YYA-sopimuksen jatkaminen.

Mauno Koivisto valittiin Suomen presidentiksi 28.1.1982 (Nevakivi 2000, 313). Edellinen presidentti Urho Kekkonen oli toiminut presidenttinä 25 vuotta eli lähes koko suurten ikäluokkien sen hetkisen eliniän. 1980-luvun lopulla Suomessa elettiin vahvaa nousukautta (emt., 325). Suuret ikäluokat olivat silloin parhaassa työiässään. Suomen Kuvalehti kuvaa (1/1990) 1980-lukua näin:

”Se oli vuosikymmen, jolloin vanhat merkit eivät enää pitäneetkään paikkaansa. Sodanjälkeiset, vakiintuneet valtarakenteet ja johtajat hallitsivat vielä sen alkupuolella, mutta vuosikymmenen

lopulla muutos jyräsi vanhan Euroopan alleen. Se oli vuosikymmen, jolloin ydinaseita hävitettiin ensimmäisen kerran. Mihail Gorbatshov ja Ronald Reagan lopettivat kylmän sodan ja vakuuttivat, ettei suurvaltojen ole pakko olla vastakkain. Uusi poliittinen kulttuuri, sinipunahallitus ja kasinotalous otettiin vastaan, mutta suurten muutosten aika on vasta edessä. Sitä oli 1980-luku.”

1990-luvulla Suomi vajosi taloudelliseen lamaan. Konkurssit, suurtyöttömyys ja pankkikriisi olivat yleisiä laman merkkejä. (Nevakivi 2000, 325.) Suomalaisten kulutusjuhlien päättyminen ja lamaan suistuminen tapahtuivat 1990-luvun alussa. Näistä asioista kirjoitettiin myös Suomen Kuvalehdessä, esimerkiksi numeroissa 40/1990 ja 42/1990.

”Joko juhlat loppuivat? Kulutusjuhlat olivat ja menivät. Kansa osteli, tuhlassi ja hurvitteli, mutta huomasikin äkkiä, ettei sillä ole varaa eikä lopulta tarvettakaan shoppailla hullun lailla.”

”Suomi aikoo selviytyä edessä olevasta taantumasta vahvan markan talousstrategialla. Se merkitsee kotimaassa pahoja vaikeuksia, konkursseja työttömyyttä. Mutta Suomella ei ole vaihtoehtoja. Viime vuosikymmenen kasvuhuuman jälkeen edessä on vain huonoja tai vielä huonompia aikoja.”

1990-luvun lama ei kuitenkaan koskettanut suuria ikäluokkia niin ankarasti kuin heitä vanhempia ja nuorempia ikäluokkia. Puolestaan vuonna 2004 tapahtuneet irtisanomiset osuivat juuri suuriin ikäluokkiin enemmän kuin muihin ikäluokkiin. (Blom & Melin 2004, 120.) Suomen Kuvalehden vuoden 1990 vuosikerrassa esillä olivat myös EY-asiat. Numeroissa (5/1990) ja (8/1990) otsikoidaan seuraavasti: *”Saksalaisen metsäteollisuusjohtajan neuvo: liittykää Euroopan Yhteisöön”, ”EY-jäsenyys harkittavaksi” ja ”Brysselin asiantuntijat: Pala EY-kakkua tarjolla myös Suomelle”*. Voidaan sanoa, että vuosi 1990-luku oli myllerrysten ja uusien ajatusten aikaa. Kansainvälistyminen ja Eurooppaan suuntautuminen olivat keskeisiä teemoja.

Suomen Kuvalehti (1/2000) kirjoittaa uudesta vuosituhannesta ensimmäisessä pääkirjoituksessaan:

”Jos päättyvä vuosisata oli imperiumien, kansallisvaltioiden ja politiikan vuosisata, edessä on globaalin maailmanyhteisön, kansallisuuksien ja markkinoiden aika. Hyvin suuri ja hyvin pieni,

läheinen ja kaukainen ulottuvuus kasvavat nyt rinnakkain. Saman voisi kuvata myös siirtymisenä yhteisöllisestä, kollektiivisesta ajattelusta yksilölliseen, individualistiseen.”

”Suomi on kehittynyt Euroopan köyhästä syrjäseudusta huipulle. Suomalaiset itse ovat rakentaneet oman menestystarinansa – meitä on auttanut oma neuvokkuutemme ja sisukkuutemme, vaatimattomat luonnon antimet ja yhteys toisiin kansakuntiin.”

2000-luku toi mukanaan uusia tuulia. Suomi oli selvinnyt lamasta ja Suomeen valittiin maan ensimmäinen naispresidentti. Suomen Kuvalehti kirjoittaa (6/2000) voitosta seuraavasti:

”Käymme yhdessä ain. Tarja Halosen voitto sai perusdemarit tuntemaan itsensä taas presidentintekijöiksi kahdentoista vuoden tauon jälkeen.”

Riitta Hildénin ja Ulpu Iivarin (2008) *Suuret ikäluokat luokkakuvassa* on uusi teos suurista ikäluokista ja se kuvaa kiinnostavasti sitä keskustelua suurista ikäluokista, jota juuri nyt käydään. Kirjaa varten on haastateltu kolmeatoista yhteiskunnallista toimijaa. Heitä ovat kansanedustaja Liisa Jaakonsaari, tilastokeskuksen johtaja Heli Jeskanen-Sundström, taiteilija Markku Keränen, SRV Group Oyj:n hallituksen puheenjohtaja Ilpo Kokkila, oikeustieteen kandidaatti Risto Kuisma, eduskunnan varapuhemies Seppo Kääriäinen, TietoEnator Oyj:n hallituksen puheenjohtaja Matti Lehti, Helsingin yliopiston rehtori Ilkka Niiniluoto, ohjelmajohtaja Marja Perho, vaatetus- ja tekstiilisuunnittelija Ritva-Liisa Pohjalainen, laulaja Anneli Saaristo, valtiosihteeri Raimo Sailas ja toimittaja Nils Torvalds. (Hildén & Iivari 2008, 221–223.)

Haastatellut henkilöt eivät anna täysin kattavaa kuvaa suurista ikäluokista, koska kaikki haastatellut ovat omalla tavallaan menestyneet yhteiskunnassamme. Helsingin Sanomat 24.2.2008 (ks. Stenbäck 2008) julkaisi kulttuurisivuillaan artikkelin *”Kekkosen lapset kovassa maailmassa”*. Siinä kerrotaan Hildénin ja Iivarin edellä mainitusta kirjasta. Artikkelissa haastatellaan myös kirjan toista tekijää, toimittaja Ulpu Iivaria, joka työskentelee viestintäkonsulttina ja vapaana kirjoittajana. Hän on myös SDP:n entinen puoluesihteerin, kansanedustaja ja europarlamentaarikko. Iivari toteaa kirjan olevan vastausta Oskulle. Oskulla tarkoitetaan tässä yhteydessä Helsingin kaupunginvaltuutettua Osku Pajamäkeä (2006), joka syyttää suuria ikäluokkia ahneiksi kirjassaan *Ahne sukupolvi*. Iivari muistuttaa, että suuret

ikäluokat ovat rakentaneet hyvinvointiyhteiskunnan. Lisäksi suuret ikäluokat ovat aloittaneet työnteon nuorina, eläköityvät vanhempina kuin aikaisempi sukupolvi ja seuraavat sukupolvet saavat suuren aineellisen perinnön. Miksi kirjoittaa kirja menestyneistä? Iivari vastaa tähän näin:

”Halusimme haastatella niitä, joilla on mennyt hyvin. Luuserit eivät sopineet tähän kirjaan. Jos sukupolvellemme jotain yhteistä perintöä etsisi, se olisi toivo ja optimismi, yhteiskunnallinen vastuu, solidaarisuus ja yhdessä ponnistelu”.

Mitä haastatellut sitten kertovat omasta elämästään ja suhteestaan suuriin ikäluokkiin? Seuraavassa tuon esille joidenkin haastateltujen elämäkokemuksia ja ajatuksia suurista ikäluokista. Liisa Jaakonsaarelle suuriin ikäluokkiin kuuluminen edustaa voiman tunnetta. Hän kiistää, että suurten ikäluokkien saavutukset olisivat ahneutta. Tuloksia on syntynyt ponnistelujen kautta. Markku Keränen kertoo lapsuutensa olleen vähävaraista. Hän pääsi kuitenkin kouluttautumaan avustusten varassa sekä oman lahjakkuutensa ja ahkeruutensa ansiosta. Risto Kuisman lapsuudenkokemuksia oli muun muassa torimyynti. Noin kymmenenvuotiaana hän oli myymässä marjoja, jotta sai rahaa lapsuudenperheelleen. Risto Kuisma kertoo olleensa säännöllisesti töissä 47 vuotta. Kuismasta tuli yhteiskunnallinen vaikuttaja. Tähän vaikuttivat hänen omat kokemuksensa köyhyydestä ja epäoikeudenmukaisuudesta. (Hildén & Iivari 2008, 25–26, 49, 69, 72, 80.)

Seppo Kääriäinen on rahoittanut opiskeluaikansa töillä ja olemalla säästäväinen. Hyvinvointivaltion tulevaisuudesta Kääriäinen toteaa, että suuret ikäluokat joutuvat myös itse kustantamaan osan hoidoistaan tulevina vuosina. Ilkka Niililuodon kotitausta oli sivistynyt ja kansainvälinen. Hän puolustaa hyvinvointimallin oikeudenmukaisuutta. Sukupolvensa yllättäviksi kokemuksiksi Niiniluoto luettelee 1990-luvun laman ja Neuvostoliiton romahtamisen. Maija Perho kokee yhteenkuuluvuutta suuriin ikäluokkiin yhteisten kokemusten ja muutosten perusteella. Anneli Saaristo puolestaan pitää sukupolveaan syypäänä kerskakulutukseen. Nils Torvalds tuo esille suurille ikäluokille ominaisen eteenpäin pyrkimisen ja aktiivisuuden elämässä. (Hildén & Iivari 2008, 88, 95, 111, 122, 124, 135, 165, 195, 197.)

Tällä hetkellä suuret ikäluokat ovat 58–63-vuotiaita, joten heillä on jo monta elämänvaihetta takanaan. Anneli Juntto ja Anni Vilkkö toteavat heidän olevan parhaillaan asumisuransa huipulla. Tämä tarkoittaa sitä, että oman asuntonsa omistajia on 76 prosenttia ja 50 prosenttia

asuu omakotitalossa. On kuitenkin muistettava, että myös suurissa ikäluokissa on niitä, jotka ovat menestyneet heikommin. (Juntto & Vilkkonen 2005, 127–128.) Myös muuttoliike kuvaa suuria ikäluokkia. Suurin osa suurista ikäluokista syntyi maalla, mutta nykyään enemmistö asuu kaupungeissa. (Hoikkala 1999, 403.)

Suurten ikäluokkien elämäntapa on ollut siis värikästä. Suomalainen poliittinen historia on vaikuttanut heidän elämäänsä vahvasti. Elämä on ollut murrosta murroksen perään, esimerkiksi tekniikan kehitys on ollut nopeaa. Yhteiskunnan koneellistuminen on muuttanut niin työtä kuin vapaa-aikaakin. Suuret ikäluokat ovat kokeneet ja saaneet aikaan yhteiskuntamme vaurastumisen. Maailmansodan jälkeistä kehitystä ovat kuvanneet ulkomaanmatkojen lisääntyminen sekä monipuolistuneet vapaa-ajanvietto- ja harrastusmahdollisuudet. Suomalaista yhteiskuntaa voi luonnehtia myös kulutusyhteiskunnaksi. Pekka Räsänen mukaan kulutusyhteiskunta on vaikuttanut suuriin ikäluokkiin enemmän kuin aikaisempiin sukupolviin, sillä suuret ikäluokat ovat eläneet kulutusyhteiskunnan olosuhteissa. Suuret ikäluokat edustavat sukupolvea, joka on saanut kokea kasvavan elintason ja hyvinvoinnin. On mahdollista, että suuria ikäluokkia pidetään juuri siksi hyvinvoinnin ja kulutuksen arvoja korostavana sukupolvena. (Räsänen 2004, 200–201.)

Mitä kuluttaminen tarkoittaa käytännössä? Koska suuret ikäluokat ovat tottuneet kuluttamaan, he jatkavat sitä varmasti myös jatkossa. Kysymys on siis suuresta ostovoimasta. Kulutustottumukset ovat erilaiset ja niiden kohteet vaihtelevat sukupuolittain. Naiset panostavat esimerkiksi itseensä, kauneuteensa ja kodinsisustukseen. Miehet puolestaan kokevat luontoon ja kuntoiluun liittyvät asiat tärkeiksi. Opiskelu, liikunta ja kulttuuri saattavat lisääntyä edelleen suurten ikäluokkien harrastuksissa ja kulutustottumuksissa. (Levonen 2001, 179.) On siis nähtävissä, että suuret ikäluokat tulevat käyttämään erilaisia kulutuspalveluja. Kansantalouden kannalta on tärkeää, että markkinoita osataan suunnata myös ikääntyneille. Kun suuret ikäluokat kuluttavat, se on positiivinen piristysruiske myös Suomen taloudelliselle kehitykselle.

Matkailu on hyvä esimerkki palveluista, joita on tarjolla suurille ikäluokille heidän jäädessään eläkkeelle. Suurimmat matkailualan kasvuodotukset koskevat ikäryhmää 55–64 vuotta. Suuret ikäluokat voivat edustaa mittavaa kulutuspotentiaalia matkailupalveluiden tuottajille. Artikkelin kirjoittajat toteavat, että on tapahtumassa muutos niin kulutus- kuin ostokäyttäytymisessä suurten ikäluokkien jäädessä eläkkeelle. Esimerkiksi matkailun harrastamiseen suurilla ikäluokilla on aikaa enemmän kuin aikaisemmin. (Ahtola & Honkanen & Mustonen 2004, 291.)

Voidaan löytää neljä erilaista erityispiirrettä, jotka koskettavat vain suomalaisia suuria ikäluokkia. Ensimmäisenä erityispiirteenä pidetään sitä, että suuret ikäluokat alkoivat muodostua heti sodan loputtua. Toiseksi suomalaiset suuret ikäluokat ovat runsaslukuisia. Kolmas erityispiirre on suurten ikäluokkien sukupolvisuus. Tähän ovat vaikuttaneet kaksi ensimmäisestä erityispiirrettä, pituus ja ajallisuus sekä voimakkuus. Viimeinen erityispiirre on se, että tämän jälkeen Suomessa ei ole syntynyt uusia suuria ikäluokkia. (Karisto 2005, 22–23.)

3. Suurten ikäluokkien käsitteellistäminen

3.1. Väestöpolitiikka

Suuret ikäluokat ovat keskeisessä osassa suomalaisessa väestöpolitiikassa. Käsittelen seuraavassa, mitä väestö ja väestöpolitiikka tarkoittavat, miten suuret ikäluokat ovat vaikuttaneet suomalaisessa väestöpoliittisessa ajattelussa ja miltä tulevaisuus näyttää väestöpolitiikan näkökulmasta. Lisäksi käyn läpi Väestöliiton historiaa ja sen merkitystä suomalaisessa yhteiskunnassa.

Väestö voidaan määritellä monella tavalla. Ensinnäkin se voi tarkoittaa alueen asukkaita, esimerkiksi maapallon, valtion tai kunnan. Toiseksi se voi tarkoittaa väestöntutkimuksessa käytettävää määritelmää: yhteinen ominaisuus, joka yhdistää ihmisryhmää. Yhteinen tekijä voi olla ikä, etnisyys tai kieli. Väestöntutkimuksessa voidaan käyttää myös sanaa populaatio. Väestötutkimuksen tehtävänä on selittää väestöilmiöitä ja sen vaikutuksia yhteiskuntaan ja muuhun ympäristöön. (Koskinen & Martelin & Notkola & Notkola & Pitkänen 2007, 15–17.)

Barbara Duden tuo myös esille erilaisia merkityksiä, joilla voidaan ymmärtää väestön käsite. Väestön käsitettä voidaan tarkastella niin poliittisesta, feministisestä, ekologisesta kuin tilastotieteellisestä näkökulmasta. Väestöllä voidaan siis tarkoittaa räjähdyttä, kansoitusta, uhkakuvaa, kokonaisuutta, itsenäistä toimijaa tai vaatimuksen esittäjää. (Duden 1994, 40–42.) Yhteiskuntapoliittisin keinoin voidaan vaikuttaa väestön määrään ja laatuun. Eeva Ollila määrittelee väestöpolitiikan tarkoittavan juuri tällaista toimintaa. (Ollila 1994, 84.) Keinoja voivat olla esimerkiksi valistus, terveyden edistäminen ja sosiaaliset etuudet.

Syntyvyys, kuolleisuus ja muuttoliike vaikuttavat väestönkehitykseen. Muuttoliikkeellä on ollut vaikutuksia suomalaiseen yhteiskuntaan. Muuttosuunta Suomeen oli negatiivinen 1970-luvun loppuun asti. Sen jälkeen Suomeen muutettiin enemmän kuin sieltä lähdettiin. Myös ulkomaalaisväestö lisääntyi Suomessa. Suuret ikäluokat erottuvat selvästi Suomen väestöhistoriassa. Vuosien 1945–1950 aikana syntyi yli puoli miljoonaa lasta. Tämän jälkeen hedelmällisyys on laskenut. Vuosi 1973 eroaa joukosta pienuudellaan, silloin syntyneitä oli 57 000 lasta. Syntyvyys pieneni 1970-luvun alkuun asti ja on sen jälkeen pysynyt melko samanlaisena. Vuoteen 2030 mennessä ikärakenne on muuttunut väestöennusteiden mukaan voimakkaasti. (Nieminen 2005, 37–38.)

Suomalaisten naisten kokonaishedelmällisyys on vaihdellut. Kokonaishedelmällisyys naista kohti oli vuonna 1965 2,46 lasta. Vuonna 1973 se oli vain 1,50 lasta. Sen jälkeen hedelmällisyys oli 1980-luvun loppuun asti säännöllinen, 1,6–1,7 lasta. 1990-luvun alussa hedelmällisyys nousi (yli 1,8 lasta). Sen jälkeen hedelmällisyys pieneni, mutta nousi uudelleen. Vuonna 2004 kokonaishedelmällisyys oli 1,80 lasta. Hedelmällisyydessä on nähtävissä myös alueellisia eroja. Itä- ja Pohjois-Suomessa on ollut hyvä hedelmällisyys 1960-luvun alusta, mutta 1960-luvulla hedelmällisyys pieneni nopeammin Itä- ja Pohjois-Suomessa kuin Etelä- ja Länsi-Suomessa. Tällä hetkellä Etelä-, Keski- ja Pohjois-Pohjanmaa ovat parhaimmat hedelmällisyyden alueet. (Ruokolainen & Notkola 2007, 91.)

Suomalainen väestöpyramidi levenee ylöspäin. Tämä tarkoittaa sitä, että nuoremmat ikäluokat ovat pienempiä kuin vanhemmat. Tämän vuoksi keskustelua käydään niin sanotusta ”eläkepommista” ja siitä, miten pienet ikäluokat tulevat selviytymään iäkkäiden palvelutarpeista. (Koskinen & Jalovaara & Martelin 2007, 26.) Esimerkiksi vuoden 2000 ikäpyramidissa on nähtävissä, että hedelmällisyydessä olevat eivät pääse samankokoisiin sukupolviin, mitä he itse edustavat. Jo vuonna 2000 65 vuotta täyttäneitä oli väestössä 15 prosenttia. (Pitkänen 2007, 73.)

On usein ajateltu, että suomalaisia on vähän. Siksi on nähty tarpeelliseksi esittää kysymys syntyvyyden lisäämisestä. Tällä hetkellä kysymyksiä herättää väestön vanheneminen. (Ollila 1994, 95.) Väestön ikääntymiseen liittyvät kysymykset ovat ajankohtaisia myös koko Euroopassa. Syntyvyys on alhaista ja ikäluokat elävät pidempään. (Simpura 2005, 7.) Vuonna 2010 on iäkkäiden ihmisten lukumäärä suurimmillaan. Tällöin suuret ikäluokat saavuttavat

vanhuuseläkeiän. Tulevaisuudessa eläkeläisten määrä nousee sekä työikäisten ja lasten määrä vähenee. Tulevaisuuden näkymänä on vanhusten yhteiskunta, jossa tarvitaan erilaisia palveluja ikääntyneille. Maan itä- ja pohjoisosissa asuu suhteellisen paljon iäkkäitä. (Myrskylä 2005, 18.) Markku Ryyänen ja Veijo Notkola esittävät tähän liittyen tärkeän näkökulman.

”Tämän perusteella yhteiskuntapolitiikassa pitääkin valmistautua uuteen pysyvään väestön ikärakenteeseen, eikä ainoastaan joidenkin syntymävuosiluokkien aiheuttamaan eläkepommiin” (Ryyänen & Notkola 2007, 289).

Suuret ikäluokat tulevat hoivaikään noin parinkymmenen vuoden kuluttua. Terveystieteiden ja sosiaalipalvelujen kasvatusta vielä pitkään, koska ikääntyneiden määrä saavuttaa huippunsa neljäkymmenen vuoden kuluttua. Kansantalouden näkökulmasta katsottuna on kuitenkin tärkeämpää talouskasvun riipeys. Suomalainen yhteiskunta voi selvitä vanhuusmenoista sitä paremmin, mitä myöhemmäksi palvelujen tarve siirtyy ja miten näiden palvelujen työn tuottavuus etenee. (Parkkinen 2005, 318.) Sanotaan, että on tärkeää suunnata toimenpiteitä ennaltaehkäisevään työhön. Mitä terveempinä suuret ikäluokat pysyvät, sitä vähemmän he tarvitsevat hoivapalveluja. Tärkeällä sijalla ovat siis valistus, terveyden seuranta ja epäkohtiin puuttuminen ajoissa. Ennaltaehkäisevän työn vaikutukset voivat olla suuret, joten siihen tulisi panostaa yhteiskunnassa yhä enemmän.

Väestöliitto on tällä hetkellä toiminut 67 vuotta ja se on perustettu toisen maailmansodan aikana 1941 (Österlund 1991, 7). Väestöliitto perustettiin, koska syntyvyys oli laskussa ja sotaorvot ja maan jälleenrakennus tarvitsivat tukea. Väestö- ja perhepoliittinen järjestö teki itsestään valistajan ja vaikuttajan. Väestöliitto näki tärkeäksi perheiden elämänhallinnan kohentamisen, jotta myös yhteiskunnallinen kehitys toteutuisi. Nykyäänkin Väestöliitto on merkittävä järjestö. Haasteita luovat väestön ikääntymiseen liittyvät kysymykset, perheiden eriytyminen ja perinnöllisyysasiat. (Hulkko 2001, 5.)

Väestöpolitiikkaa ja väestöllistä kehitystä voidaan tarkastella myös suurista ikäluokista käsin. Ovatko he täyttäneet väestöpolitiikan toiveita? Väestöliiton 50-vuotisjuhlakirjassa (1991) *Perheen puolesta* pohditaan väestönkehityksen ja väestöpolitiikan asioita. Suuriin ikäluokkiin viitataan otsikolla: ”Pettivätkö suuret ikäluokat?”. Suuret ikäluokat olivat 1970-luvulla nuoria aikuisia. Silloin pohdittiin, miksi suuret ikäluokat eivät synnytä lapsia. Pohdinnat osuivat oikeaan. Uutta syntyvyysuippua tai kohoumaa ei tullut suurilta ikäluokilta. Syntyvyyden

vähyyteen vaikuttaneiksi tekijöiksi on arveltu olevan naisten työelämään siirtymisen, muuttoliikkeen pohjoisesta etelään ja maalta kaupunkiin sekä elinkeinorakenteen ja elämänmuodon muutosten. Myös perhesuunnittelu vaikutti syntyvyyteen. (Strömmer 1991, 48–49.)

Väestöliitto jakoi 1970-luvulla kaikkiin Suomen neuvoloihin julisteen, johon oli kirjoitettu, ”Lapsia? Totta kai! Mutta silloin kun itse toivomme”. Väestöliiton toimitusjohtajan Jouko Hulkon mukaan liiton oli otettava myönteinen asenne perhesuunnittelukeskusteluun. Suuret ikäluokat edustivat uutta sukupolvea perheenperustamiskeskusteluissa. (Auvinen 1991, 231–232.) Kuitenkin suomalainen väestöpolitiikka pyrkii nykyisin enemmän väestön huoltoon kuin väestön lisäämiseen (Strömmer 1991, 46).

Etsiessäni aineistoa suurista ikäluokista Suomen Kuvalehdestä, poimin samalla artikkeleja, jotka käsittelevät väestöpoliittisia asioita. Esimerkiksi Suomen Kuvalehdessä (22/1970) professori Ilmari Hustich vastaa väestöllisiin kysymyksiin. Artikkelissa kysymykset ovat ajoittuneet 30 vuoden päähän eli vuoteen 2000. Kysymyksiä ovat muun muassa seuraavia: Kuinka paljon ihmisiä Suomeen mahtuu asumaan? Miten luonnonvarat riittäisivät vuoteen 2000 saakka, jos niitä käytettäisiin harkitsemattomasti? Mikä olisi Suomen ihanneväkiluku vuoteen 2000 mennessä?

”Uusimman ennusteen mukaan vuonna 2000 maassamme olisi 5 378 000 asukasta, jolloin väentihydeksi tulisi 17 henkeä neliökilometrillä. Maamme pysyisi siis jatkuvasti varsin harvaan asuttuna. Tila on meidän yllisyytemme. Mitä enemmän väkeä maassa asuu, sitä vaikeammiksi käyvät ympäristön suojelun ongelmat. Onko sitten miellyttävämpää pitää väkiluku kohtuullisena ja ympäristö miellyttävänä vai...?”

”Montako meitä pitäisi olla vuonna 2000? Viisi miljoonaa. Tai sanoisin sen täsmälleen, kuten muutkin suuruudenhullut ennustajat, 5 122 051.”

Tilastokeskuksen mukaan Suomen väkiluku oli vuonna 2000 5 181 115. Puolestaan 31.12.2007 Suomen väkiluku oli jo 5 300 484. Vuonna 1948 syntyneet pysyivät suurimpana ikäluokkana vuoden 2007 tilastojen mukaan. Yhteensä heitä oli 84 016. (Tilastokeskus, Suomen väestö.)

Ruotsiin muutto ja syntyvyyden väheneminen käy ilmi toisesta artikkelista (49/1970) Suomen Kuvalehdessä. Väestötutkijat olivat pohdinnoissaan oikeassa väestönkehityksen suhteen.

”Sopii kysyä meilläkin: mihin menet, Suomen kansa? Vuosina 1945–48 Suomessa oli 108 000 synnytystä vuosittain. Sitten syntyvyys aleni kuin lehmänhätä niin että viime vuonna oli enää vain 67 000 synnytystä. Tänä vuonna luku tulee lähentelemään 60 000:tta. Kun lisäksi nuorta väkeä muuttaa pois maasta, Suomen väestörakenne tulee vanhusvoittoiseksi. Ennen kaikkea Suomesta tulee vanhojen naisten maa, koska miesten elinikä on kymmenen vuotta lyhyempi kuin naisten.”

Suomen Kuvalehden (12/1980) pääkirjoituksessa kiinnitetään huomiota syntyvyyden vähenemiseen ja väestön ikääntymiseen. Pääkirjoitus on myös perhepoliittinen kannanotto.

”Tasapaino on tärkeä tavoite myös Suomessa, mutta suunta on toinen: Meillä syntyvyys on laskenut ennätyksellisen alhaiselle tasolle. Olemme väestökehityksessämme nollakasvun tuntumassa. Suomessa ei investoida tulevaisuuteen, lapsiin.”

Vuoden 2000 (1/2000) Suomen Kuvalehdessä kerrotaan faktoja väestön vanhenemisesta. Väestön vanhenemiseen liittyvät kysymykset koskettavat koko Eurooppaa. Lisäksi todetaan, että Suomeen ei tullut millenniumvauvabuumia, vaikka tiedotusvälineissä oli keväällä 1999 annettu tarkat päivämäärät uusien vauvojen alkuun saattamiseksi.

”Väestörakenteen muutos on samantapainen koko Euroopassa, joka EVA:n selvityksen mukaan on nopeasti muuttumassa ikääntyvän väestön maanosaksi, jossa väkiluku ei kasva.”

3.2. Elämänkaaren ja sukupolven käsitteet

Jotta on mahdollista ymmärtää suuria ikäluokkia, on syytä käsitellä heidän elämänsä kulkuaan. Elämänkaaren käsitteellä voidaan jäsentää ihmisen elämää. Sitä on käytetty näkökulmana sosiologiassa ja psykologiassa. Niissä on kiinnitetty huomiota siirtymiin elämänkaaren aikana, esimerkiksi parisuhteen solmimiseen ja perheen perustamiseen. Myös normatiiviset ja ei-normatiiviset tekijät vaikuttavat elämänkaareen. Normatiivisia vaiheita ovat esimerkiksi

muodollisen täysi-ikäisyyden saavuttaminen ja ei-normatiivisia esimerkiksi pitkäaikaissairaudet. On huomattavaa, että normatiivisten tekijöiden merkitys on voimakkainta lapsuudessa ja nuoruudessa, kun puolestaan ei-normatiiviset tekijät vaikuttavat myöhemmässä vaiheessa. (Lahelma 1998, 14–15.)

Elämänkaareen teoreetikoihin lukeutuvat Sigmund Freud, Carl Jung, Erik H. Erikson ja Daniel Levinson. Jungia voidaan pitää elämänkaariajattelun luoja. Hän hahmotti neljä elämänkaaren vaihetta: lapsuus, nuoruus ja aikuisuus, kypsä keski-ikä sekä vanhuus. Erikson puolestaan erottaa kahdeksan eri elämänkaaren vaihetta, joita ovat vauvaikä, varhaislapsuus, leikki-ikä, kouluikä, nuoruus, varhaisaikuisuus, keski-ikä ja vanhuus. Levinson puolestaan ei ole psykoanalyytikko kuten edelliset, vaan sosiologisesti suuntautunut teoreetikko. Hänen mukaansa on neljä osittain päällekkäistä elämänkaarivaihetta: ”1. lapsuus ja nuoruus (0-22 vuotta), 2. varhaisaikuisuus (17–45 vuotta), 3. keski-ikä (40–65 vuotta) ja 4. myöhäinen aikuisuus (60+ vuotta)”. (Lahelma 1998, 16–17.)

Suomalaisista tutkijoista muun muassa J. P. Roos, Semi Purhonen ja Matti Virtanen ovat tutkineet ja tulkinneet sosiologisesti sukupolven käsitettä. Sukupolven käsitettä tutkittaessa on tärkeää kiinnittää huomiota myös sosialisatiion käsitteeseen. Sosialisatiolla tarkoitetaan tapahtumasarjaa, joka on käynnissä ihmisen koko eliniän. Yksilön ja hänen ympäristönsä vuorovaikutuksen kautta syntyy sosialisatio. Keskeisimmät instituutiot länsimaisissa yhteiskunnissa ovat perhe ja koulutus- ja työelämän instituutiot, jotka vaikuttavat sosialisatioon. (Berndtson 1996, 116–118.)

Karl Mannheimin sukupolven tulkintana on samanikäisyys sekä yhteisesti jaettu kokemusmaailma eli avainkokemukset. Avainkokemuksia voivat olla niin kutsutut yhteiskunnan syvät murrokset, esimerkiksi sota tai lama-aika. (Mannheim 1952; ref. Virtanen 2005, 198.) Mannheimin tulkitsemat sukupolvet eivät ole sukuun sidottuja sukupolvia vaan yhteiskunnan sukupolvia. Hänen mukaansa sukupolvessa on kolme tasoa, joita ovat ikäpolvi sekä kokemuksellinen ja mobilisoitunut polvi. Matti Virtanen (2001) on tutkinut väitöskirjassaan *Fennomanian perilliset, poliittiset traditiot ja sukupolvien dynamiikka* mobilisoitunutta polvea. Virtanen on valinnut tutkimuksen aiheekseen Suomen ja sen käymät sodat vuosina 1808, 1918, 1939–40 ja 1941–44. Tarkastelun kohteena oli kysymys siitä, ”miten sotiin ajallisesti eri positiossa olleet suku- ja ikäpolvet sodat kokivat ja mitä siitä myöhemmin seurasi.” (Virtanen 2001, 351, 353.)

J. P. Roosin (1987) teos *Suomalainen elämä* käsittelee ja tulkitsee erilaisia elämäkertoja. Elämäkerrat koostuvat Vantaalla vuonna 1979 kerätystä elämäkertakilpailuaineistosta. (Roos 1987, 5.) Elämäkertojen perusteella Roos on erottanut neljä eri sukupolvea, joita ovat: ”sotien ja pulan sukupolvi”, ”sodanjälkeisen jälleenrakennuksen ja nousun sukupolvi”, ”suuren murroksen sukupolvi” ja ”lähiöiden sukupolvi”. Ensimmäinen sukupolvi tarkoittaa 1900-luvun kahtena ensimmäisenä vuosikymmenenä syntyneitä. Keskeisiä tapahtumia ovat sodat (kansalais-, talvi- ja jatkosota). Elämän olosuhteita kuvaavat muun muassa köyhyys, sairaudet, työnteko ja sota-ajan aiheuttama puute. Toinen sukupolvi on puolestaan syntynyt 1920-luvun puolesta välistä aina 1930-luvun loppuun asti. Tälle sukupolvelle ominaista ovat toisen maailmansodan kokemukset. He ovat olleet aktiivi-iässä joko sodan aikana tai heti sodan jälkeen. Toisen maailmansodan aikana tai sen jälkeen syntyi kolmas sukupolvi. Kolmanteen sukupolveen kuuluvat suuret ikäluokat. Kuvaavia kokemuksia tälle sukupolvelle ovat maaseudun kehittyminen, työteliäisyys ja aineellisen hyvinvoinnin lisääntyminen. Myös maaltamuutto, koulutuksen merkityksen korostaminen ja asuntosäästäminen koskettivat kolmatta sukupolvea. Neljäs sukupolvi on puolestaan syntynyt 1950-luvulla. Roos ei tee suurta eroa elämäkerta-aineiston perusteella kolmannen ja neljännen sukupolven välillä, vaan toteaa sukupolvien erojen liittyvän lähinnä koulutukseen, lapsuuden kasvuympäristöön ja nykyiseen asuinympäristöön. Roosin mukaan suurin ero on toisen ja kolmannen sukupolven välillä. (Emt. 1987, 53–56.)

Semi Purhosen (2007) väitöskirja *Sukupolvien ongelma, Tutkielmia sukupolven käsitteestä, sukupolvitietoisuudesta ja suurista ikäluokista* koostuu yhteenvetoluvun lisäksi kuudesta erillisestä artikkelista. Purhosen väitöskirjan keskeiset teemat ovat väitöskirjan nimen mukaisesti sukupolven käsite, sukupolvitietoisuus ja suuret ikäluokat. Purhosen mukaan sukupolven käsite on usein poliittisesti latautunut, ja hän sanoo sen olevan myös kamppailukäsite. Sukupolvitietoisuus syntyy artikulaation seurauksena. Tällä tarkoitetaan sitä, että joku artikuloi sukupolvikokemuksen, esimerkiksi puheiden tai laulujen kautta, jonka perusteella syntyy siis sukupolvitietoisuus. Sukupolvitietoisuus muotoutuu useimmiten ajan kanssa, esimerkiksi kulttuuriset merkkipaalut ovat tärkeänä osana sen rakentumisessa. Ne ovat sellaisia kohteita, joihin tietty sukupolvi voidaan kohdistaa. Suurten ikäluokkien sukupolvitietoisuus on voimakasta verrattuna aikaisempaan tai myöhempään ikäluokkaan, ja yli puolet ikäluokasta kokee kuuluvansa suuriin ikäluokkiin. (Purhonen 2007, 81–82.)

1960-lukua pidetään keskeisesti suurten ikäluokkien vuosikymmenenä. Tyypillistä tälle vuosikymmenelle olivat mainonnan, muodin, musiikin ja poliittisuuden lisääntyminen. Kannatusta saivat erilaiset järjestöt, joiden teesejä olivat rauha, solidaarisuus ja tasa-arvo. Myös poliittiset puolueet saivat hyvin kannatusta, varsinkin vasemmistopuolueet. (Heinonen 2005, 156, 163.) Semi Purhonen tekee mielenkiintoisen jaottelun suurten ikäluokkien suhtautumisesta 1960-luvun tapahtumiin. Hän jaottelee heidät neljään eri tyyppiin, joita ovat ”tavalliset” jäsenet, ”pelkkä eliitti”, ”60-lukulaiset” ja ”anti-60-lukulaiset”. ”Anti-60-lukulaiset” suhtautuvat kielteisesti 60-luvun radikalismiin, kun puolestaan ”60-lukulaiset” ovat toteuttaneet sitä tai suhtautuminen on hyvin myönteistä. ”Tavalliset” jäsenet muodostavat suurimman ryhmän ja ”pelkkä eliitti” tarkoittaa korkeasti koulutettuja, jotka eivät osallistuneet 60-luvun yliopistoradikalismiin. (Purhonen 2007, 83.)

Marja Tuomisen (1991) *Me kaikki ollaan sotilaitten lapsia, sukupolvihegemonian kriisi 1960-luvun suomalaisessa kulttuurissa* on kulttuurihistorian alan väitöskirja. Väitöskirjan nimi luo näkökulmaa tutkittavaan aiheeseen eli ”suurten ikäluokkien ja heidän vanhempiensa väliseen kohtaamiseen ja vuorovaikutukseen” (Tuomisen 1991, 384). Tärkeinä käsitteinä tutkimuksessa ovat sukupolvi, hegemonia, kriisi ja kulttuuri. Sodan jälkeen suomalaisessa yhteiskunnassa on tapahtunut rakenteellinen ja kulttuurinen murros. Tuomisen mukaan suurille ikäluokille tarjolla ollut kulttuuri-identiteetti sisälsi seuraavia piirteitä: raivaamisen ja rakentamisen, sopeuttamisen ja sosiaalistamisen sekä torjumisen ja toivomisen henkeä. 1960-luvun murros oli raju, mikä synnytti sukupolvikonfliktin suurten ikäluokkien ja aikaisemman sukupolven välillä. Esimerkiksi vastakulttuuriliikkeiden suosiota selitetään myös sillä, että suurilla ikäluokilla oli tarve käsittää ja hallita vanhempiensa menneisyyttä. (Emt 384, 386, 387, 389.)

En tässä luvussa pohdi enempää elämänkaarta vaan keskityn sukupolven käsitteeseen. Kuitenkin myös elämänkaaren vaiheet ovat keskeisellä sijalla, kun luvussa neljä pohdin suuriin ikäluokkiin kohdistuvaa kirjoittelua. Seuraavassa pyrin hahmottamaan, ovatko suuret ikäluokat yhteinen sukupolvi. Tuon esille suuria ikäluokkia yhdistäviä ja erottavia tekijöitä. Suuria ikäluokkia yhdistävät tungos kansakoulussa ja muilla koulutusaloilla, uudenlainen nuorisokulttuuri sekä seksuaalinen vapautuminen. Toteamus ”suuret ikäluokat ovat hengissä selvinneiden sotilaiden lapsia” yhdistää niin suuria ikäluokkia kuin heitä nuorempiakin. Valtion harjoittama asutustoiminnan tuloksena valtaosa suurista ikäluokista on syntynyt maalla. (Virtanen 2005, 199–201.) Asutustoiminta oli haastavaa, koska asutettavia oli yli 200 000

henkeä. Sopeutumista uusiin olosuhteisiin helpotettiin säilyttämällä yhdyskunnat niin, että pitäjät ja kylät sekä naapurussuhteet pysyivät samoina. (Urponen 1994, 210.)

Pohdittaessa jälkikätehen valtion harjoittamaa tilojen asutustoimintaa, voidaan ajatella sen olleen lyhytnäköistä, koska maatalouden koneellistuminen alkoi melkein heti sodan jälkeen. Toisaalta siinä tilanteessa ja niissä olosuhteissa se oli paras mahdollinen ratkaisu. Sodassa olleet sotilaat saivat omaa maata, siirtokarjalaiset saivat uuden asuinpaikan ja sisäinen yhteiskuntarauha säilyi. Jaakko Nousiainen toteaaakin, että asutustoiminta tehtiin osittain poliittisista syistä (Nousiainen 1998, 15).

Suuret ikäluokat elivät nuoruuttaan 1960-luvulla. Virtasen (2005, 202) mukaan heitä yhdistää poliittisuus, joten he ovat poliittinen sukupolvi. Esimerkiksi 1960-luvulla vasemmistolaisuus levisi laajasti. Suurille ikäluokille merkittäviä kokemuksia olivat Vanhan valtaus ja taistolaisliike. 1945–1947 syntyneet muistetaan Vanhan valtauksesta syksyllä 1968 ja nuorimmat suurista ikäluokista näkyivät taistolaisliikkeessä. Myös puoluepolitiikka tuli mukaan korkeakouluihin. (Emt., 203–204.) Tyypillistä oli myös alkoholin arkipäiväistyminen verrattuna aikaisempiin sukupolviin ja heitä on myös sanottu ”märäksi sukupolveksi” (Hakkarainen 2004, 69). Suuret ikäluokat muuttivat siis päihdekulttuuria (emt., 81). He myös kokivat ensimmäisenä niin nuorisokulttuurin kuin kulttuuriteollisuudenkin synnyn (Hoikkala 1999, 401).

1960- ja 1970-lukujen vaihteessa monet suurten ikäluokkien edustajista perustivat perheen. Tosin tässäkin asiassa yksilölliset erot korostuvat. Joku sai ensimmäisen lapsensa 1960-luvulla ja toinen puolestaan 1980-luvulla. (Juntto & Vilkkonen 2005, 123.) Koulutusvalinnat ovat myös erottaneet suuria ikäluokkia. Maalla ja pienissä kaupungeissa suuria ikäluokkia edustivat työntekijät, työläiset ja maatalouden ammattiryhmät. Etelään muuttajat etenivät puolestaan hyvin pitkälle. Työteliäs ihminen pystyi kuitenkin etenemään myös ilman koulutusta. (Hoikkala 1999; 419.) Jo lapsesta asti suuret ikäluokat tottuivat työn tekemiseen. Tytöt auttoivat äitejään muun muassa kotitaloustöissä ja sisarusten hoitamisessa. Pojat puolestaan ahkeroivat pelto- ja metsätöissä. Työhön siis opittiin jo varhain, ja vanhemmat välittivät lapsilleen vahvasti työn tekemisen arvostuksen. (Häkkinen ym. 2005, 67.) Suuret ikäluokat arvostivat työtä, jossa he voivat olla hyödyksi ja joka toi tekijälleen myös kunniaa. Kyse ei ollut siis ”korkean tason” työstä, vaan aivan normaalista työstä. Koulutusta pidettiin väylänä hyvään ammattiin. (Emt., 84.)

Suurten ikäluokkien lapsuuden työnteosta kertoo 12-vuotiaan Orvokin esimerkki Suomen Kuvalehdessä (47/1960) artikkelissa ”Pikku Orvokin suuri perhe”. Orvokki käy koulua ja myy iltaisin rottinkikoreja.

”Ja pikku Orvokki on perheen myyntimies. Päästyään koulusta hän noutaa kiireesti kuormansa kotoa ja lähtee monen tunnin myyntimatkalle Turkuun. Läksyt luetaan iltamyöhällä tai aamulla varhain – kynttilän valossa, sillä sähköjohdon vetäminen taloon on toistaiseksi tiennyt liian suurta menoerää ”.

Vaikka 1960- ja 1970-luvut olivat olleet poliittisen radikalismien aikaa, 1990-luvun lama johti myös vanhat radikaalit tukemaan hyvinvointivaltiota (Virtanen 2005, 206). On huomioitava, että monet hyvinvointivaltiollisista etuuksista ovat syntyneet juuri suurten ikäluokkien elämän aikana. Esimerkiksi 1950-luvulla rakennettiin Suomeen laaja sairaalaverkosto (Anttonen & Sipilä 2000, 36). Kuitenkin jo sotavuosien aikana ja niitä ennenkin syntyneet uudet ajatukset sosiaaliavustusten periaatteista ja yhteiskunnallisesta tasa-arvosta toteutuivat sodanjälkeisessä toiminnassa muun muassa perhepolitiikassa (Urponen 1994, 215).

3.3. Poliitiikka ja hallinnallisuus

Politiikan käsite on keskeinen pohdittaessa suuria ikäluokkia. Suuret ikäluokat eroavat muista ikäpolvista suuren määränsä takia. Tämän vuoksi heidän kohdallaan on tehty erilaisia poliittisia ja yhteiskunnallisia toimenpiteitä. On syytä siis määritellä, mitä sana politiikka pitää sisällään. Heikki Paloheimon ja Matti Wibergin mukaan: ”Politiikka on hallitsemista, vallankäyttöä, taistelua vallasta, usein toisten ryhmien kustannuksella tapahtuvaa ryhmäkohtaisten etujen ajamista ja erilaisten toimenpiteiden yhteen sovittamista.” Poliitiikka pyrkii yhteisten asioiden hoitamiseen. (Paloheimo & Wiberg 1997, 15.)

Politiikassa on olemassa kaksi erilaista näkökulmaa: konsensus- ja konfliktinäkökulma. Konsensuspolitiikka tarkoittaa muun muassa yhteisten asioiden hoitamista ja kriisien hallintaa. Tunnusomaista konsensuspolitiikalle ovat myös jatkuvuus ja ns. lehmänkaupat. Konfliktipolitiikka puolestaan on ongelmien luomista ja konfliktien edistämistä. Ominaista konfliktipolitiikalle ovat esimerkiksi riskinotto ja jatkuvat ristiriidat. (Paloheimo & Wiberg

1997, 43.) Poliitiikkaa ja poliitikkoja tarvitaan päätöksenteossa, koska kaikki eivät voi olla päättäjiä (emt., 50). Poliitiikka ja poliittisuus liittyvät kiinteästi suuriin ikäluokkiin, koska he ovat suomalaisessa yhteiskunnassa erityinen ryhmä. Heihin on kiinnitetty ja kiinnitetään erityistä huomiota poliittisessa päätöksenteossa. Koska suuret ikäluokat ovat siirtymässä eläkkeelle, heistä on muodostumassa suuri joukko, joka tarvitsee erilaisia palveluja. Suuret ikäluokat siirtyvät siis antajan osasta ottajan osaan. Tämän vuoksi tarvitaan sellaisia päätöksentekijöitä, joilla on tietoa ja kokemusta väestön ikääntymiseen liittyvissä asioissa.

Mitä tarkoitetaan sanoilla hallinta ja hallinnallisuus, jotka poliittisuuden ohella kuvaavat suuriin ikäluokkiin kohdistuneita toimenpiteitä. Miten suuria ikäluokkia hallinnoidaan? Käsittelem seuraavassa näitä asioita. Hallinnan käsite (governance) viittaa angloamerikkalaiseen keskusteluperinteeseen (Jessop 1998; ref. Anttiroiko & Haveri 2005, 138). Hallinnan käsitteellä on erilaisia merkityksiä. Käyttötapoja voivat olla esimerkiksi:

- ”1) Hallinta ’hyvän hallintatavan’ (good governance) merkityksessä”
  - ”2) Hallinta ’kansainvälisenä hallintana’ (international governance)”
  - ”3) Hallinta ’yhtiöiden hallintana’ (corporate governance)”
  - ”4) Hallinta uutena julkisyhteisöjen hallintatapana (new public governance)”
  - ”5) Hallinta yleisessä merkityksessään ’uusina koordinoitukäytäntöinä”
- (Hirst 2000; ref. Anttiroiko & Haveri 2005, 142).

Horisontaalinen ja vertikaalinen ovat hallinnan käsitteen ulottuvuuksia. Horisontaalinen ulottuvuus tarkoittaa erilaisia toimijoita, esimerkiksi julkisyhteisöjä, järjestöjä tai kansalaisia. Toimijat tekevät yhteistyötä edistääkseen tavoitteitaan. (Anttiroiko & Haveri 2005, 143.) Vertikaalinen ulottuvuus puolestaan tarkoittaa ”eri institutionaalisten tasojen välisiä hallintasuhteita” (emt., 144). Paikallistasolla voidaan käydä neuvotteluja esimerkiksi kansainvälisten yritysten kanssa (emt., 144). Mitä puolestaan tarkoitetaan hallinnan legitimitetillä ja hallinnan legaalisuudella? Ensimmäinen viittaa siihen, että hallinta on niiden oikeusnormien mukaista, jotka ovat voimassa. Toinen tarkoittaa sitä, kuinka hyväksyttävänä kansalaiset pitävät hallintaa. (Paloheimo & Wiberg 1997, 189.)

Ilpo Helén (1997) soveltaa väitöskirjassaan *Äidin elämän politiikka, naissukupolvisuus, valta ja itsesuhde Suomessa 1880-luvulta 1960-luvulle* hallinnallisuuden käsitettä. Hän on tutkinut äitiyttä, aborttipoliitiikkaa ja seksuaalisuutta. Väitöskirja on jakaantunut neljään osaan, joita ovat tilanne, valta, ruumis ja halu. Helén viittaa Foucault’n ajatuksiin vallasta. Foucault tutki niitä

piirteitä, joiden tavoitteena on hallita. Näitä ovat poliittiset pyrkimykset, valta-asetelmat, instituutiot ja tekniikat. Nämä muodostavat käytäntöjä, kiistoja ja kamppailuja. Foucault kutsuu tätä biovallaksi, ja väestöpolitiikka on hänen mielestään tyypillistä biovaltaa. (Foucault 1980b; ref Helén 1997, 15.)

Mitä asioita liitetään suuriin ikäluokkiin, kun ajatellaan heidän hallintaansa ja hallinnallisuutta? Suomalaisen yhteiskunnan julkistalouden haasteita ovat ikääntyvän väestön myötä terveys- ja sosiaalialan kysymykset, esimerkiksi terveysmenojen kasvu ja hoitajapula. Myös työvoimavarojen niukentuminen ja eläkkeiden rahoitus ovat lähivuosien suuria haasteita. Nämä herättävät enemmän kysymyksiä kuin antavat vastauksia, ja näyttää että suuret ikäluokat ovat todellinen hallinnallinen ongelma ja haaste.

Yhteiskunnan eräänä haasteena on työvoimavarojen niukentuminen. Ongelmana on myös työvoiman tarjonnan ja kysynnän yhteensovittaminen. Tämä tarkoittaa sitä, että osaavaa työvoimaa löydetään tarjolla oleviin tehtäviin. Työvoimavarojen niukentuminen ei kuitenkaan tapahdu kertarysäyksessä, vaan pitkän aikaa ja asteittain. Työmarkkinaneuvos Matti Sihto esittääkin keskeisen kysymyksen: ”Miten ikääntyneet saadaan pysymään entistä kauemmin työelämässä ja siirtymään eläkkeelle entistä myöhemmin?” (Sihto 2005, 330.)

Työikäisten määrän väheneminen ja työvoiman muutokset vaikuttavat myös taloudelliseen kehitykseen. Taloudellista kasvua hidastavat työvoimavarojen niukentuminen ja vaara työvoimapulasta. Tämä voi aiheuttaa esimerkiksi lisääntyvää työttömyyttä ja rajoittaa julkisen vallan mahdollisuuksia sosiaalipoliittisissa tehtävissä. (Sihto 2005, 332.) Työelämässä on huomattu, että työelämän muutos ei ole loppumassa tai hidastumassa. Aikaisemmin työelämän muutoksiin on vastattu siirtämällä työntekijöitä eläkkeelle. (Lehto 2001, 101.) Nyt kuitenkin suuntaus on toinen. Yhteiskunnan tavoitteena on saada suuret ikäluokat pysymään yhä pidempään työelämässä. Uhkakuva on se, ettei eläkkeitä pystyttäisi maksamaan kaikille.

Työelämään haasteisiin liittyy myös olennaisesti ikääntyneiden työntekijöiden työssä viihtyminen. Eräs ongelma voi olla ikärasismi, vaikka työssä kuin työhönottolanteessakin on ikärasismi kiellettyä. Tämän kieltää Suomen lain työsyryntälaki, joka on osana rikoslakia. Laki tuli voimaan vuonna 1995. Lain merkitys on kuitenkin ollut vähäinen, koska ikäsyryntää ei pidetä pahimpana syrjinnän muotona. Kuitenkin ikäsyryntää harrastetaan, ja naiset kohtaavat

syrrjintää enemmän kuin miehet. Koska yhteiskunnassamme ilmenee ikäsyrrjintää, se maksaa vuosittain yhteiskunnalle paljon. (Levonen 2001, 116–118.)

Raija Julkunen (2003) puolestaan on tutkinut ikääntyvien työelämää teoksessaan *Kuusikymmentä ja työssä*. Julkunen on haastattelujen perusteella analysoinut ikäkulttuureja, ikäkokemuksia, työn ja iän välistä suhdetta ja omaa ikääntymistään. Aineistossa mukana olevat haastateltavat on valittu erilaisista ympäristöistä, esimerkiksi valtion laitoksesta, sairaalasta, kunnantoinmistoista, liikennelaitoksesta, tavaratalosta ja pankista. Tutkimushaastattelut on tehty neljästä eri kaupungista. (Julkunen 2003, 47–48.) Julkunen mukaan työelämän haasteita ovat esimerkiksi osaamisvaatimusten kasvu, osaamisen vanheneminen, työkiire ja työn epävarmistuminen. Uusia työpaikkoja syntyy, mutta samalla vanhoja häviää nopeassa tahdissa. (Emt, 129.) Työn tuottavuuden kasvu ja työelämän tehostuminen ovat aiheuttaneet työntekijöissä lisääntyvää kiireen tunnetta, joka näkyy työn kiristymisestä ja työajan pidentymisellä (emt., 135). Raija Julkunen haastatteluaineistosta käy myös ilmi, että työssä pysymiseen ovat vaikuttaneet seuraavat tekijät: onnekkuus, oma ansio, identiteetti ja työn vetovoima. Tietynlainen perustyytyväisyys kuvaa niitä, jotka ovat jatkaneet kauemmin työelämässä. (Emt 193–195.)

Yhteiskunnan haasteena voi olla myös hoitajapula. Riittääkö ikääntyvälle väestölle hoitajia? Yleisesti tunnettu asia on, että hoitoala on varsin matalapalkkainen. Miten saadaan ikääntyvälle väestölle hoitohenkilökuntaa, jos matalapalkkaisuus on jatkuva trendi? Hoitoalalle hakeutuminen kuvaa Markku Lehdon mukaan yhteiskunnan arvostuksia (Lehto 2001, 120). Työmarkkinoilla onkin nähtävissä aloja, jotka ovat hyvin mies- tai naisvaltaisia. Hoitoala ja hoivatyön ammatit ovat useimmiten naisten hallinnassa. Miesvaltaisia aloja ovat tekniikan ja kuljetuksen alan ammatit. Usein myös nämä miesvaltaiset alat ovat hyväpalkkaisia aloja. Voidaan siis esittää kysymys, pidetäänkö yhteiskunnassa miesvaltaisia ammatteja paljon arvokkaampana kuin naisvaltaisia ammatteja.

Yhteiskunnan tulevaisuuden haasteisiin liittyvät myös terveydenhuollon ja sen palvelujen saatavuus. Kun yhteiskuntamme ikääntyy, on pelko siitä, saadanko palveluja silloin, kun ihminen niitä tarvitsee. Tämän vuoksi kuntien tehtävänä olisi tuoda esille kriteerit, jolla hoitoon pääsy varmistuu. (Lehto 2001, 119.) Yksilön näkökulmasta on kuitenkin sama, miten palvelut tuotetaan. Tärkeintä on, että palveluja on saatavilla. Millä tavalla voidaan toteuttaa ikääntyvän yhteiskunnan sosiaali- ja terveystalvveluja? Vaihtoehtoja on useita. Palvelutuotantomalleja

voivat olla palvelujen yksityistäminen, tilaaja-tuottaja-malli, palvelusetelijärjestelmän laajempi käyttö, ostopalvelut ja palvelujen ulkoistaminen. Myös seutuyhteistyö nähdään eräänä mahdollisuutena. Sitä pidetään jopa tehokkaimpana muotona. (Kaskinen 2004, 130.)

Minkälainen on sitten hyvinvointivaltion tulevaisuus palvelujen näkökulmasta katsottuna? Tulevaisuuden tutkimuskeskuksen erikoistutkija Juha Kaskinen tuo esille erilaisia tulevaisuudenkuvia, joita ovat hyvinvointioptimismi, hyvinvointipessimismi, muutostarpeen torjuntavoitto, äärimmäinen rakennemuutos ja uudenlainen hyvinvointivaltio. Hyvinvointioptimismi tarkoittaa sitä, että julkisvallan rooli palvelujen tarjoajana halutaan pitää sellaisena kuin se on, ja yksityinen palvelusektori tukee julkisia palveluita. Hyvinvointipessimismi puolestaan ajaa julkiset palvelut kriisiin. Seurauksena voi olla syrjäytyneisyyden ja turvattomuuden lisääntyminen. Muutostarpeen torjuntavoitto tarkoittaa sitä, että hyvinvointivaltio kestää globaalien talouden hetkelliset paineet. Äärimmäinen rakennemuutos on vienyt pohjan pois hyvinvointivaltiolta ja julkiset palvelut ovat karsittu niukkuuteen asti. Tämän seurauksena sosiaaliluokkien välinen kuilu kasvaa. Uudenlainen hyvinvointivaltio puolestaan kuvaa tilannetta, jossa kansalaisille tarjotaan kattavaa ja kustannustehokasta palveluvalikoimaa. Yhteiskunnassa on kiinteänä osana monikulttuurisuus ja tasa-arvo. (Kaskinen 2004, 131–133.)

Vuonna 2005 uudistettiin Suomen työeläkejärjestelmää. Mitä uudistuksia uusi työeläkejärjestelmä toi mukanaan? Nykyään eläke määräytyy kaikkien tulojen perusteella. Muita muutoksia olivat joidenkin varhaiseläkemuotojen lakkauttaminen ja vanhuuseläkeikä muutos. (Hakola & Määttänen 2007, 9.) Ansaintasäännöksiä muutettiin niin, että eläkkeitä ansaitaan jo 18-vuotiaasta 68-vuotiaaksi asti. Vanhuuseläkeikä on nykyään 63 vuotta ja varhennetulle vanhuuseläkkeelle voi päästä 62-vuotiaana. Työuran loppupäässä korotettiin eläkkeiden ansaintaprosenttia niin, että yli 52-vuotiailla korotus on 1,5 prosentista 1,9 prosenttiin ja 63–67-vuotiailla ansaintaprosentti on 4,5 prosenttia. Lopputuloksena oli, että eläkeuudistuksessa hävisivät 60–62-vuotiaat, koska heidän vuosittainen ansaintaprosenttinsa pieneni. (Emt., 13.) Tutkijat Tuulia Hakola (Eläketurvakeskus) ja Niku Määttänen (Elinkeinoelämän tutkimuslaitos) toteavat, että eläkeuudistus parantaa työllisyysastetta ja siirtää eläkkeelle siirtymistä myöhemmäksi. Uudistuksen myötä eläkemenot laskevat pitkällä aikavälillä. Kuitenkin osa ansaintasäädösten muutoksista vaikuttaa työuria lyhentävästi. (Emt., 46.)

Käytän aineistoni analysoinnissa Erwing Goffmanin kehysanalyysiä.

”Kehyksellä Goffman tarkoittaa sääntöjoukkoja, jotka konstituivat toimintoja, niin että ne tulevat määriteltyksi tietyn lajin toiminnoiksi.”

(Goffman 1974, ref. Alasuutari 1999, 181).

Pertti Alasuutarin mukaan kehysten käsite on niin symbolista interaktionismia, strukturalismia kuin diskurssianalyttista orientaatiota. Alasuutari (1992a) on käyttänyt kehysten käsitettä myös omassa tutkimuksessaan *Desire and Craving. A Cultural Theory of Alcoholism*. Hän käytti tutkimuksessaan kahta kehystä: arkielämän kehys ja alkoholismikehys. Näiden kahden kehysten kautta ihmiset tarkastelivat omaa juomistaan. (Alasuutari 1999, 181, 183-184.)

Kehysanalyysiä on käyttänyt myös esimerkiksi Anssi Peräkylä (1990) tutkimuksessaan *Kuoleman monet kasvot*. Peräkylän tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää: Minkälainen on sairaalahenkilökunnan suhde potilaaseen, joka on kuolemassa? Hän keräsi aineistonsa vuosina 1986 ja 1987 suomalaisen yliopistosairaalan kolmelta eri osastolta. (Peräkylä 1990, 11–12, 15.) Peräkylä muodosti aineistonsa perusteella neljä kehystä, joita ovat lääketieteellinen kehys, käytännöllinen kehys, maallikkokehys ja psykologinen kehys (emt, 17–18). Peräkylä on yhdistänyt etnometodologiaa ja Goffmanilaista kehysanalyysiä. Hän toteaa, ettei tutkimus ole kuitenkaan ”puhdasta” etnometodologiaa eikä myöskään kehysanalyysiä. (Emt, 144.)

Oma sovellutukseni kehysanalyysista tukeutuu pitkälti Peräkylän tapaan tehdä kehysanalyysia. Tutkimukseni on etnometodologiaa, kehysanalyysia kuin diskurssianalyysiäkin. Etnometodologiasta nousee arjen mukanaolo. Artikkeleiden kirjoituksista piirtyvät vahvasti esille suomalaisen yhteiskunnan arkisen elämän haasteet. Kehysanalyysin avulla olen teemoitellut aineistoa niin, että ne muodostavat eri kehysten avulla kokonaisuuksia. Diskurssianalyttinen näkökulma puolestaan tulee esille aineiston vuoropuheluista ja keskusteluista sekä kulttuurisesta ilmapiiristä.

Olen jäsentänyt aineistoni viideksi eri kehykseksi, joita ovat pulan ja niukkuuden kehys, odotusten kehys, vaikuttamisen kehys, ongelmien ja hallinnan kehys ja tulevaisuuden kehys. Kehysten nimeäminen tapahtui vuoropuhelussa teorian ja aineiston välillä. Keskustelu näyttää ensi silmäyksellä etenevän kuin ihmisen elämänkaari. Täysin aineisto ei kuitenkaan jäsenny näin, vaan eri kehykset limittyvät. Tällä tarkoitan sitä, että välillä otetaan elämänkaareissa askel eteenpäin ja välillä kaksi askelta taaksepäin, eli esimerkiksi pulan ja niukkuuden tema toistuu.

Kehykset toimivat tavallaan kronologisessa aikajärjestyksessä, mutta kehysten sisällä on eri aikakausien aineistoa. Karkeasti jaoteltuna pulan ja niukkuuden kehys voidaan yhdistää suurten ikäluokkien lapsuuteen. Odotusten kehys voidaan katsoa kuuluvan heidän varhaisnuoruuteensa ja nuoruuteensa. Vaikuttamisen kehys puolestaan yhdistetään heidän aikuisuuteensa. Ongelmien ja hallinnan kehys koostuu monesta eri aikakaudesta, joten se kuvaa kauttaaltaan suurten ikäluokkien elämänkaaren ongelmallisuutta. Tulevaisuuden kehys on aina askeleen edessä ja pohtii niitä kysymyksiä, mitkä näkyvät tulevaisuuden haasteina. Kehykset ovat vuorovaikutuksessa toistensa kanssa (vrt. Peräkylä 1990, 19).

4.1. Pulan ja niukkuuden kehys

Pulan ja niukkuuden kehyksellä tarkoitan sellaisia niukkuuden kokemuksia, jotka hankaloittavat arkipäiväistä elämää. Pulaa voi olla esimerkiksi ammattitaitoisesta ja osaavasta työvoimasta sekä työpaikoista. Artikkeleita tässä kehyksessä on yhteensä neljä kappaletta. Niissä keskustellaan äitien synnytysolosuhteista, rajaseutujen ongelmista, koululaisten kesätyöllistymisestä ja opiskelupaikkojen riittävydestä eri vuosikymmenillä.

Suomen Kuvalehti (23/1950) Äitien ristiretki

Tässä artikkelissa kerrottiin Kätilöopiston huonoista olosuhteista. Sairaalan tilat olivat erittäin huonossa kunnossa ja olosuhteisiin toivottiin pikaista parannusta.

”Syntymisen ihme ei tule koskaan epäpyhäksi, siinä aina aika koskettaa ikuisuutta. Siihen liittyy rakkautta, epätietoisyyttä, tulevaisuudenuskoa.”

Tämä näkökulma edustaa hyvin sodanjälkeistä aikaa. Suomi oli selvinnyt sodasta ja suuri syntyvyys kuvasi tulevaisuudenuskoa. Rankan ja pitkän sodan jälkeen haluttiin tuoda esille pehmeyttä, rakkautta ja välittämistä. Uudet sukupolvet myös haluttiin nähdä voimavarana. Vaikka kova työ kuvasi sodanjälkeistä aikaa, näen myös, että pehmeät arvot olivat keskeisiä ihmisten jaksamisen ja terveyden kannalta.

”Kättilöopiston synnytysosastolle saapuvat äidit kärsivät sittenkin kaikkein eniten laitoksen kehuista olosuhteista. Sänkytilojen puutteen vuoksi monet heistä joutuvat tuntikausia tuolilla istuen odottamaan kriittistä hetkeään.”

”Satoi tai paistoi, oli helle tai pakkaneen, yö tai päivä, siellä synnyttävä äiti työntää tärytetään rattailta mukulakivisen pihan yli synnytyssaliin tai leikkaussaliin. Synnytyssalissa on kolme pahviseinin jaettua karsinaa, joihin sopii kaikkiaan kuusi synnytyssänkyä, kaksi aina rinnakkain. Samassa huoneessa toimitetaan myös pihtisynnytykset, se on seitsemäs potilaanpaikka. Tilanahtaus on alapuolella kaiken arvostelun, ja kuitenkin kysymyksessä on mitä arkaluontoisin asia.

Vuonna 1950 syntyvyys oli korkea. Kättilöopistolla kärsittiin sänkyjen puutteesta. Synnytysolosuhteet olivat kaiken kaikkiaan ala-arvoiset ja kehnot. Ei ole ihme, että Suomen Kuvalehti ottaa synnyttävien äitien puolesta voimakkaasti kantaa. Edustivathan syntyvät lapset uusia kansalaisia, joita tarvittiin sodan runtelemaan Suomeen.

”Vanha totuus: on maamme köyhä. Kun yksi paikka saadaan korjatuksi, huutaa seuraava jo surkeasti apua.”

Yhteiskunnan tila oli sodan jälkeen poikkeuksellinen, esimerkiksi taloudellinen tilanne oli heikko 1950-luvulla. Sotakorvausten maksaminen ja rauhanehtojen täyttäminen vaativat koko kansalta mittavia ponnisteluja. Tämän takia pitääkin paikkansa Suomen Kuvalehden teesi: ”on maamme köyhä”.

Suomen Kuvalehti (30/1950) Rajan kirot

Artikkeli on osuva kuvaus rajaseutujen ahdingosta. Kuvattavana kohteena ovat Pohjois-Karjalan rajaseutujen ongelmat.

”Me emme saa tänne päteviä kansakoulunopettajia. Lapsemme saavat oppia, mikäli yleensä oppivat, sen verran kuin erilaisilla henkisillä lahjoilla varustetut epäpätevät tyttö- ja poikaopettajat ym. kykenevät heille oppia jakamaan.”

Ammattitaitoisen työvoiman saanti oli eräs ongelma. Huolta kannettiin esimerkiksi pätevien kansakouluopettajien saamiseksi. Kritiikki kohdistetaan epäpätevien opettajien kykyihin selviytyä lasten opettamisesta. Opettajien saaminen oli tärkeää, jotta tuleva sukupolvi saataisiin paremmin koulutettua kuin aikaisempi sukupolvi.

”Eräs luonnollinen johtopäätös on se, että seminaareja olisi perustettava syrjäseuduillekin, josta ne voisivat kerätä oppilaiskseen ympäristönsä poikia ja tyttöjä, jotka sitten valmistuttuaan mahdollisesti jäisivät kotiseuduilleen opettajiksi.”

Pidän tätä ehdotusta melko radikaalina ja innovatiivisena. Ehdotuksessa on kuitenkin järkeä. Seminaarien perustaminen myös syrjäseudulle luo edellytyksiä myös muille aloille. Tämän seurauksena seudun kulttuurinen ja tiedollinen pääoma voi kasvaa. Koulutukseen panostaminen oli tärkeää, koska syntyvyys oli suurta.

”Meidän on vaikea saada tänne lääkäreitä ja muita virkamiehiä. Tieverkosto on huonosti kehittynyt.”

Myös lääkäreistä ja muista virkamiehistä oli puutetta. Lisäksi tiet olivat kehoja ja huonokuntoisia. Tämän seurauksena kulkuyhteydet rajaseudulle olivat heikot. Ei ollut ihme, että osaavaa työvoimaa ei saatu houkuteltua. Tätä tilannetta voisi verrata myös nykyaikaan. Esimerkiksi pienet kunnat voivat kärsiä lääkäripulasta, kun lääkäreitä ei saada kasvukeskuksista maaseuduille.

”Uskon, että tämä tutkimus antaisi riittävän pohjan rajaseudun elämäntilanteen ohjaamiseksi sellaisille urille, että rajan kirojen keskellä elävä kansa, jonka joukossa syntyvyys on suurin, pääsisi alkamaan yhtä hyvin mahdollisuuksin varustettua elämää kuin rintamaidenkin eläjät. Ja että rajan kirot vähenisivät.”

Artikkelin kirjoittaja päättää kirjoituksen positiivisiin miellelyhtymiin. Syntyvyys oli suurta, mikä oli luonnollisesti myönteinen asia, mutta se toi mukanaan positiivisia ongelmia, jotka vaativat ratkaisuja. Kirjoittaja vertaa rajaseutuja ja muita Suomen alueita. Hän toivoo vaurautta ja arkipäiväisiin ongelmiin helpotusta. Mutta kuten olen edellä esittänyt, olivat juuri Itä- ja Pohjois-Suomen elinolosuhteet varsin erilaisia verrattuna eteläiseen Suomeen.

Suomen Kuvalehti (18/1960) Puhutaanpa kerran koululaisistakin

”Kouluistamme ponkaisee kuukauden kuluttua kesäaskareilleen noin 200 000 oppikoululaista, 50 000 ammatillisten koulujen oppilasta ja 20 000 korkeakoululaista. Ja näistä ainakin puolet etsii itselleen kesätyötä, sangen monelle se on jo taloudellinen välttämättömyys.”

Artikkelissa ollaan huolissaan koululaisten kesätyöpaikoista. Niiden koululaisten määrä oli suuri, jotka ryntäsivät kesälaitumille vuonna 1960. Osa suurista ikäluokista oli tuolloin oppikouluikäisiä. Kirjoittaja viittaa koululaisten taloudelliseen tilanteeseen. Työtä oli saatava, jotta pystyttiin selviytymään arkipäiväisestä elämästä.

”Tässä yhteydessä on aivan turhaa kysyä, mitä on tehty tämän nuoren ja innokkaan joukon työhön sijoittamiseksi.”

”On häpeä ja väärä jättää työhaluiset ja sitä kipeästikin tarvitsevat koululaiset ilman kesätyötä.”

Kirjoituksessa pyritään vaikuttamaan siihen, että yhteiskunnallisilla toimenpiteillä myös autettaisiin koululaisten työllistymistä kesätöihin. Kirjoitus pyrkii siis voimakkaasti vaikuttamaan siihen, että koululaiset saisivat kesätöitä. Tehokeinoina käytetään sanoja häpeä ja väärä.

”Mutta sen verran on sentään sanottava, että kysymys on myös taistelusta toimeentuloon aiheuttamia vaaroja vastaan.”

On selvästi huomattavissa lauseen kasvatuksellinen viesti. Koululaisten toivotaan tekevän työtä, jotta he eivät olisi toimeentuloon. Myös ajatus koululaisista tulevaisuuden työvoimana lienee kirjoittajan piiloviesti.

Suomen Kuvalehti (22/1980) Tarvitsemme jokaisen ylioppilaan

”Vanhempi väki muistuttaa, että näinhän se on ennenkin ollut. Suurin osa työikäisestä väestöstämme ei ole voinut edes uneksia korkeimmasta opetuksesta ja käytännön ammatitkin on

opittu enimmäkseen suoraan työpaikoilla. Tätä taustaa vasten katsottuna on kuljettu koko ajan parempaan suuntaan.”

Ylioppilaskeskusteluun nostetaan esille historiallinen näkökulma siihen, miten suurten ikäluokkien vanhemmat ja suuret ikäluokat ovat kouluttautuneet. Aiemmin koulutuksen mahdollisuudet olivat erilaiset, mitä ne olivat 1980-luvulla. Esimerkiksi koulutuspaikoista oli puutetta ja niistä jouduttiin kilpailemaan.

4.2. Odotusten kehys

Odotusten kehyksellä tarkoitan niitä asioita, mitä suurilta ikäluokilta on odotettu ja odotetaan. Ovatko suuret ikäluokat olleet odotusten mukaisia? Kysymykseen ei ehkä löydy yksiselitteistä vastausta, koska näkökulmia on monenlaisia. Artikkeleita tähän kehykseen on yhteensä viisi kappaletta. Niissä keskustellaan yleisesti odotuksista suurten ikäluokkien suhteen, työelämästä sekä koulutuksesta, syntyvyydestä ja suurten ikäluokkien käyttäytymisestä.

Suomen Kuvalehti 1/1960 Ulkoministeri, allakantekijä, runoilija, urheiluvalmentaja, ylioppilasjohtaja, naistautien professori, pankkimies sanovat sanansa aiheesta 1960-luvun näköalat

Artikkeli on kirjoitettu vuoden 1960 ensimmäisessä numerossa. Siinä haastatellaan eri alojen asiantuntijoita tulevaisuuden näkökulmista. Päätoimittaja Arvo Salolta kysytään, mitä suurilta ikäluokilta tullaan odottamaan.

”Päätoimittaja Arvo Salo vastaa kysymykseemme: Uudet suuret ikäluokat astuvat julkisuuteen 1960-luvulla. Mikä on oleva heidän panoksensa?”

”Odotan siis 60-luvun tulokkailta hyvää makua – politiikan, kulttuurin, huvittelun, kaiken suhteen. Sen mukana tulee 60-luvusta myös henkisesti kaikkia aikaisempia vuosikymmeniä rikkaampi.”

Arvo Salo odottaa suurilta ikäluokilta mielipiteiden valinnan järkevyyttä. Hän kuvaa tätä myös sanalla sivistys. Sanansa Salo osoittaa myös suurten ikäluokkien vanhemmille viitaten kasvatuksen merkitykseen. Hän toteaa, että suuret ikäluokat joutuvat kamppailemaan niin samanikäisten kuin vanhempien ikäluokkien kanssa. Lisäksi Salo esittää huolensa kasvan ajanvieteteollisuuden vaikutuksista suurten ikäluokkien elämään. Pidän Arvo Salon näkemyksiä ja tuntemuksia 1960-luvun suhteen melko todenmukaisina. Suuret ikäluokat olivat 1960-luvulla poliittisesti aktiivisia ja myös kulttuurin muutos näkyi heidän nuoruudessaan. Salon toivoma näkemys suurten ikäluokkien hyvästä mausta ei kaikkien mielestä toteutunut. He olivat oman aikansa radikaaleja, jotka aiheuttivat hämmennystä toiminnallaan ja vahvoilla mielipiteillään.

Suomen Kuvalehti (13/1960) Älkää luottako ”näkymättömään käteen”

”Suuret vuosiluokat on kanavoitava tuotantoelämän kasvuvoimaksi ja niille on osattava antaa tarkoituksenmukainen koulutus. Mutta nykyinen tilanne on jo oireellinen. Mehän kärsimme vajaatyöllisyydestä mutta samaan aikaan eräät osat tuotantoelämästäme potevat esim. teknikko- ja insinööripulaa. Jo tämä kertoo virheellisestä koulutuksen suunnittelusta. Ilmeisesti usko siihen, että kyllä kysyntä aikanaan luo tarjonnan, on tähänkin nurinkurisuuteen johtanut.”

Suurilta ikäluokilta odotettiin hyvää työpanosta teollisuuteen ja sen myötä myös asianmukaista koulutusta. Kirjoittaja kritisoi koulutuksen suunnittelun puutteita. Tässä voi olla ydinajatuksena tehokkuusajattelu, jotta suuret ikäluokat saataisiin aikanaan mahdollisimman kivuttomasti mukaan työelämään. Suurilta ikäluokilta odotettiin siis panostusta niin opiskeluun kuin työelämäänkin. Heidät nähtiin ennen kaikkea yhteiskunnan voimavarana, joukkona, jota voitiin hyödyntää tulevaisuuden työvoimana ja veromaksajina.

Apu-lehti (11/1968) Jaakko Itälä, Mannerheimliiton toiminnanjohtaja

Jaakko Itälä arvioi väestöllistä kehitystä ja muita sosiaalipoliittisia kysymyksiä, kuten koulutusta, asunto- ja lastensuojelukysymystä sekä lasten päivähoitoa.

”- Laskelmissa oltiin lähdetty siitä, että kun suuret ikäluokat tulevat avioliittoikään, alkaa syntyvyys nousta. Mutta niin ei ole tapahtunutkaan aivan odotetussa määrin. Välitön tekijä on tietysti syntyvyyden säännöstely, sen aiheuttavat mm. asuntopoliittiset syyt, pidentynyt

koulutusaika, molempien opiskelu ja työssäkäynti. – Toisaalta emme tietenkään voi systemaattisesti vaatia äitejä kotiin, jotta syntyvyys nousisi. Koko koulutusjärjestelmämme lähtee sukupuolten täydellisestä tasa-arvoisuudesta ja tavallaan on yhteiskunnan varojen tuhlaamista, jos pitkälle tähtäävän koulutuksen saanut nainen jää kotiin lapsia hoitamaan.”

Suurilta ikäluokilta odotettiin myös syntyvyyden kohoamista. Kuitenkaan näin ei tapahtunut. Syinä Mannerheimliiton toiminnanjohtaja Jaakko Itälä pitää yhteiskunnassa tapahtuneita elämäntavan muutoksia. Artikkelissa nostetaan esille myös sukupuolten välinen tasa-arvo, joka oli mielestäni oleellinen tekijä elämäntavan murroksen synnyssä. Silloin yhteiskunta koki yleistä tasa-arvoistumista sekä naisten ja miesten välinen kuilu pieneni. Suurilta ikäluokilta siis odotettiin suurta syntyvyyttä ja oli pettymys, että niin ei käynytäkään. Suurten ikäluokkien uskottiin myös nostavan Suomen väkilukua suuren syntyvyyden avulla. Mutta he eivät käyttäytyneet niin, kuten oli arveltu. Syntyvyys osittain jopa pieneni.

Apu-lehti (29/1998) Äijät kylpemään

”Me keski-ikäiset ja –äkäiset miehet kuulumme ikäluokkaan, jolle pedikyyrit ja manikyyrit ovat jokseenkin tuntemattomia asioita, ainakin henkilökohtaisesti. Puhumattakaan, että nauttisimme poreilevasta vesihieronnasta.”

”Meidän maailmakuvaamme hallitsevat isiemme sotajutut, kovan työnteon ihannointi ja säästäväisyys, jossa ’turhat’ kulut ovat melkein kuin syntiä.”

Lauseessa kuvataan mielestäni stereotyyppistä suuriin ikäluokkiin kuuluvaa miestä. Sijoitin tämän artikkelin odotuksen kehykseen, koska edellä mainittu toiminta ei vastaa sitä mielikuvaa ja odotuksia, mitä suuriin ikäluokkiin kuulavalta mieheltä olisi odotettu. Kirjoittajan kuvaus heidän maailmastaan on puolestaan osuva. He ovat sotilaiden lapsia, joiden elämää ovat varmasti värittäneet isien sotajutut. Vanhemmat olivat välittäneet työnteon ja raatamisen merkityksen. Myös kristilliset arvot työn tekemisen tärkeydestä ovat voineet vaikuttaa suuriin ikäluokkiin.

Suomen Kuvalehti (22/2000) Erämaa pääkaupungin taskussa. Nuuksiossa asfaltti ja alkuperäinen luonto ovat häkellyttävän lähellä toisiaan. Säilyykö erämaa vai muuttuuko se cityihmisen lähiluontokohteeksi?

”Isät ja äidit, pojat ja tyttäret ovat valinneet polkunsä. Suurten ikäluokkien lapsille, koulutetuille nuorille erämaa on esteettinen ja eettinen kysymys. Alkuperäinen luonto on itseisarvo, sitä ei enää tarvitse hakata eikä uhmata.”

Tässä sitaatissa viitataan Nuuksion kansallispuistoon. Mielenkiintoista edellä olevassa sitaatissa ovat polut. Tämä luo miellekuvia poliittisista valinnoista (jokainen on polkunsä valinnut). Kirjoittaja pitää suurten ikäluokkien lapsia fiksumpina kuin heidän vanhempiansä. Odotettiinko suurilta ikäluokilta parempää suhtautumista luontoon? Eivätkö suuret ikäluokat ole tarpeeksi osanneet arvostaa luontoa? He taisivat silti uhmata luontoa ja tehdä tarpeettomia hakkuita. Näyttää siltä, että kehitys on mennyt parempaan suuntaan. Ehkä suurten ikäluokkien lapset osaavat arvostaa luontoa enemmän kuin heidän vanhempiansä. Toisaalta ajat ovat muuttuneet. 2000-luvulla ympäristöasioiden tietämys on kasvanut paljon. Kuitenkin suuriin ikäluokkiin voidaan symbolisesti liittää tuhlauksen, ahneuden ja kuluttamisen mielikuvia, kuten luonnonvarojen ja energian tuhlaaminen sekä kulutuskeskeisyys.

4.3. Vaikuttamisen kehys

Vaikuttamisen kehys puolestaan tarkoittaa sellaisia asioita, joissa suuret ikäluokat ovat olleet vaikuttamassa, tulevat vaikuttamaan tai ovat olleet vaikutuksen kohteena. Tarkoitan tällä kehyksellä suurelta osin yhteiskunnallista vaikuttamista. Yhteensä artikkeleita tässä kehyksessä on yhdeksän kappaletta. Niissä keskustellaan terveydestä, suurten ikäluokkien yhteiskunnallisesta toiminnasta, yliopistonuorisosta, aktivismista ja kulttuurista.

Suomen Kuvalehti (43/1950) Erämaan sairasmaja

Sairasmajan ylläpitämällä toimenpiteillä yritettiin vaikuttaa syrjäseuduilla asuvien ihmisten terveyteen. Tärkeänä osana olivat lapset, joita oli paljon. Heidän toivottiin saavan hyvät

edellytykset kasvamiseen ja kehittymiseen. Sairasmajan työntekijät välittivät asiakkailleen tietoja ja taitoja, esimerkiksi terveellisen ruuan merkityksestä ja hyvästä lastenhoidosta. He toimivat valistajan ja auttajan rooleissa. Sairasmajoilla on ollut tärkeä tehtävä lasten hyvinvoinnin edistämisessä ja kotien elinolosuhteiden parantamisessa.

”Tuloksia työstä alkaa näkyä jo monelta taholta. Turhaan eivät ole Punaisen Ristin sairaumajat olleet olemassa. Niinpä korpiseutujen lapset todistavat jo ulkonaisella olemuksellaankin, mitä Punainen Risti ja ’majan täti’ ovat merkinneet. Majojen toimintapiirissä asuvissa lapsissa ei ole riisiä, he ovat vankkoja ja terveitä tenavia. Äidit ovat oppineet syöttämään lapsilleen raakoja porkkanoita ja muita vihanneksia, ja moni äiti käy majalla varta vasten pyytämässä kalkkitabletteja ja kalanmaksaöljyä.”

Tulokset sairaumajojen toiminnasta olivat hyviä. Niukoissa olosuhteissa elävien lasten elämänlaatu oli kohentunut. Suuria ikäluokkia on pyritty hoitamaan jo heidän lapsuudessaan.

Apu-lehti (41/1968) No niin, nuoret, näyttäkää – me odotamme

”Sinne he menivät, valtuustoihin. Minihameissaan, pitkine hiuksineen, partoineen, jopa korrektisti valkeassa paidassa ja solmiossa. Älä luota yhteenkään yli kolmikymmenvuotiaaseen, he olivat sanoneet. Eikä sitten luotettu.”

Ilmeisesti suurten ikäluokkien pukeutuminen poikkesi aikaisemmasta, koska siitä kirjoitettiin ja se koettiin mainitsemisen arvoiseksi asiaksi. Suuret ikäluokat tunsivat epäluuloa vanhempaa sukupolvea kohtaan. Herää kysymys, mistä epäluuloisuus oli syntynyt? Ehkä syynä voisi olla kansainvälisestikin tapahtunut elämäntavan murros.

”Vielä tällä hetkellä vallassa olevan ikäpolven rasitteena ovat kaikki eletyt vuosikymmenet, se usko ja ideologia, joka istutettiin heihin maailmassa, joka oli toisenlainen. Sen rajat olivat suppeat. Sitä hallitsivat ahtaan maailman ahtaat auktoriteetit. Loputtomat väittelyt siitä, kenen missäkin vuodattama veri on isänmaalle kulloinkin ollut arvokkainta. Ja sitten tulivat nämä nuoret, nyt alle kolmekymmenvuotiaat, hädin tuskin kaksikymmenkesäiset. Ristiriita oli valmis. Nuoret katsoivat eteen päin, eivät koskaan taakse. Heidän maailmansa ei ollut kylä eikä kaupunki, ei edes isänmaa. Se on Eurooppa, maailma.”

Artikkelissa kuvataan suurten ikäluokkien ja vanhemman sukupolven välistä ristiriitaisuutta. Suurten ikäluokkien vanhemmat olivat niitä, jotka olivat olleet sodassa mukana. Heidän arvonsa olivat luonnollisesti erilaisia kuin suurten ikäluokkien. Suuret ikäluokat ovat halunneet muutosta ja kansainvälistymistä. He ovat kokeneet ja osittain myös saaneet aikaan yhteiskunnassa muutoksia. Suuntana heillä oli Eurooppa, joka tällä hetkellä on todellista arkipäivää Suomessa.

Suomen Kuvalehti (8/1970) Kaikki aina kesken on elävän yliopiston tunnus. Tauno Nurmela ruotii arkea juhlan aattona.

”Mitä sanoisitte yliopistonuorisosta esim. verrattuna parinkymmenen vuoden takaiseen?”

”- Ero nuorten ja vanhojen välillä on kenties aikaisempaa selvemmin havaittavissa, mutta luulen, että se itse asiassa on pienempi kuin ennen. Nuorten keskuudessa on syntynyt kuvitelmia, että ihmiset ovat älyllis-moraalisessakin suhteessa samanlaisia, ettei mitään arvoja tai auktoriteetteja tarvitse kunnioittaa eikä minkäänlaiseen tabu-käsitteeseen tarvitse enää kiinnittää huomiota.”

Tauno Nurmela pohtii 1970-luvun yliopistonuorisoa. Suuret ikäluokat elivät silloin nuoruuttaan. Nurmelan pohdinta ei edusta kaikkia suuriin ikäluokkiin kuuluvia, koska vain osa opiskeli yliopistossa. Hänen ajatuksensa kuitenkin kuvaavat hyvin ajan henkeä. 1970-luvulla korostettiin enenevässä määrin tasa-arvoa sekä moraalisten ja henkisten arvojen vapautumista. Voidaan yleisesti todeta, että suurten ikäluokkien nuoruus oli murroksenomaista ja vanhoja perinteitä pyrittiin muuttamaan.

Suomen Kuvalehti (35/1970) Pientä yritteliäisyyttä: On hauskaa olla johtaja sanovat tytöt

Artikkelissa kerrotaan uusista, nuorista naisyrittäjistä. Kirjoittaja toteaa, että pienikokoisten työpaikkojen ilmapiiri on erilainen, kuin suurissa tehtaissa tai laitoksissa. Nuoret yrittäjät ovat ottaneet riskejä perustaessaan omia, pieniä yrityksiä.

”Ja silti he ovat niin mahdottoman myönteisiä ja innostuneita ihmisiä. He ovat aivan uusi laji yrittäjiä: suorapuheisia, sympaattisia, käsistään irti saavia, tarmoa uhkuvia, yrittämiseen luottavia ja työteliäitä. Ihan toista tyyppiä nuoria kuin ne, jotka löydätte discosta ja Vanhalta ja kulkueesta kantamassa plakaattia, jossa sanotaan, mitä Persian shaali saa tehdä ja mitä ei.”

Kirjoittaja tekee jaottelua nuorten kesken. Hän kuvaa positiivisin sanoin uusia yrittäjiä. Kirjoittajan tuen saavat yrittäjien hyvät ominaisuudet: kädentaidot, ahkeruus, työteliäisyys ja sosiaaliset taidot. Nämä nuoret olivat erilaisia kuin ne, jotka kävivät diskoissa, Vanhalla ylioppilastalolla ja mielenosoituksissa. Molemmat tahot ottivat kantaa yhteiskunnallisiin asioihin, mutta yrittäjänuorten lähtökohdat ja toiminta saivat kunnian. He olivat niitä, jotka veivät yhteiskuntaa eteenpäin. Ehkä kirjoittaja oli pettynyt tai tympääntynyt vallalla olevaan nuorison radikalismiin. Yrittäjä näkökulma esittää toisenlaisen kuvan 1960-luvun suurista ikäluokista.

Apu-lehti (1/1998) Aktivistit ja aate

”Heidän vanhempiansa ikäluokka poltti rintaliivinsä tai sotilaspassin ja kahlehti itsensä puuhun. Myös 1990-luvun kansalaisjärjestöt kamppailevat rauhan, tasa-arvon, suvaitsevaisuuden puolesta. Orimattilan tapaus kohautti: kettutyöt ja -pojat eivät jätä ketään kylmäksi. Kuuleeko kukaan, mitä asiaa aktivistilla on? Kyse ei ole yhden asian liikkeistä eikä yhdestä totuudesta.”

Tässä verrataan kettutyttöjä suuriin ikäluokkiin ja pohditaan heidän tapaansa toimia ja vaikuttaa. Suurten ikäluokkien ajamat teesit olivat myös 1990-luvun kansalaisjärjestöille tärkeitä. Kansalaisjärjestöissä korostettiin rauhaa, tasa-arvoa ja suvaitsevaisuutta. Kirjoittaja halusi, että aktivistien viestiin kiinnitetään huomiota myös vuonna 1998. Suurten ikäluokkien lapset, kuten kettutyöt harjoittavat erilaista politiikkaa kuin vanhempansa. Jonkinasteinen radikaali vaikuttaminen näyttää siirtyvän sukupolvelta toiselle.

Apu-lehti (8/1998) Jääkärien jäljillä. Tänne he palasivat

”Urho Kekkosesta kerrotaan juttua 1960-luvulta, kun jääkäri liike täytti vuosia ja pyysi presidenttiä Vaasaan juhliensa kunniavieraaksi. UKK:n luokse tuli kutsun jälkeen

vasemmistolaisten aktivistien ryhmä, joka ehdotti, että Kekkonen kieltäytyisi lähtemästä jääkärijuhliin. Kekkonen kuunteli ehdotuksen ja vastasi ryhmälle yhdellä sanalla: Hävetkää!”

Edellä oleva sitaatti kuvaa suurten ikäluokkien yhteiskunnallista vaikuttamista 1960-luvulla. Yhteiskunnallisen vaikuttamisen keinot olivat monet. Tässä tilanteessa pyrittiin vaikuttamaan presidentti Urho Kekkoseen. Vasemmistolaisaktivistit pyysivät, että Kekkonen ei osallistuisi jääkärijuhliin. He ehkä näkivät jääkäri liikkeen porvarillisena ja liian isänmaallisena liikkeenä. Kekkosen vastaus kuitenkin kuvastaa hyvin hänen arvojaan ja ajatuksiaan ehdotuksesta.

Apu-lehti (13/1998) Uusi elokuva on ehtinyt keski-ikään 69 ja vähän sitä ennekin. Iltatuulen viesti ruusujen ajasta

”Uuden aallon syntyyn ja kehitykseen vaikuttivat paitsi ulkomaiset esimerkit myös vastikään perustettu, kokeellisuutta (lue: Filminor-tuotantoyhtiötä) suosinut valtion elokuvapalkintojärjestelmä, suurten ikäluokkien ikioma nuorisokulttuuri, joka kärjisti ristiriitoja paikoilleen luutuneen edellisen sukupolven kanssa. Ja hedelmällisesti, kuten aina.”

1960-luvun murrosta muistellaan vuoden 1998 Apu-lehdessä. Suuret ikäluokat olivat mukana elokuvan uuden aallon kehityksessä. Myös tässä on nähtävissä ristiriitaisuutta suurten ikäluokkien ja vanhemman sukupolven välillä. Esimerkiksi elokuvassa *Käpy selän alla* (1966) kerrotaan kahden tytön ja kahden pojan telttaretkestä. Elokuvan vapaudenkaiho kosketti myös suuria ikäluokkia, olivathan he sen ajan nuorisoa.

”Suurimmat ikäluokat olivat tulleet aikuisikään, ja heillä oli ostovoimaa. Paitsi työttömillä viheltäjillä.”

1960-luvun yhteiskunnan ja elämäntavan muutos vaikutti suuriin ikäluokkiin. Rahaa oli nyt erilaisiin vapaa-ajanvieton mahdollisuuksiin sekä kulutustuotteiden ostoon muun muassa televisioon. Kaikki eivät tehneet töitä, eivätkä päässeet kulutuksesta osallisiksi. Elintason eteen oli nähtävä työtä ja vaivaa, jos halusi ylläpitää sitä.

Apu-lehti (22/1998) Nuo ihanat naiset valkolakeissaan. Kirjailija Raija Oranen 1967 Viaton radikaali

”Raija sanoo olleensa viaton radikaali. Hän ei varsinaisesti vastustanut mitään, mutta viestitti kuitenkin käyttäytymisellään, ettei halunnut elää niin kuin yleisen mielipiteen mukaan piti elää. – Poltin tupakkaa, en käyttänyt rintaliivejä, hame oli pikkuinen rätti... Vasta opiskeluaikana aloin toimia tietoisemmin. Vappuna 1970 tekstasin ylioppilaslakini hikinauhaan, että todelliset isänmaan toivot kuuluvat proletariaattiin, ja heitin lakin Tammerkoskeen.”

Apu-lehti julkaisi vuonna 1998 artikkelin eri vuosien ylioppilaista. Kirjailija Raija Oranen, joka on syntynyt vuonna 1948, edustaa suuriin ikäluokkiin kuuluvia ylioppilaita. Raija Oranen on kotoisin Kainuun maakunnasta, ja vuonna 1968 Oranen muutti Helsinkiin. Hänen nuoruuttaan on sävyttänyt ajan hengelle tyypillinen radikalismi. Pukeutumisella ja elämäntavoilla haluttiin kouluiässä erottautua muista, mutta vasta opiskeluaikana Oranen toimi tietoisemmin. Raija Orasen tarina on eräänlainen tyyppitarina suurista ikäluokista. Hän on syntynyt Kainuussa, jossa sodan jälkeen oli suuri syntyvyys. Ikätovereidensa tavoin muuttoliike vei hänet pääkaupunkiin. Opiskeluaika avasi mahdollisuudet osallistua poliittiseen ja yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen. Raija Oranen (2007) on julkaissut kaunokirjallisen teoksen *Valkea talo jokivarressa*, joka kertoo suurten ikäluokkien elämästä kainuulaisessa kirkonkylässä ja muuttoliikkeestä Helsinkiin.

Suomen Kuvalehti (48/2000) Vanhan päälle uutta

”Kiiskinen tuli ylioppilaskunnan palvelukseen 31 vuotta sitten, 22-vuotiaana nuorena ekonomina. Kiiskinen tiedetään puolueettomaksi porvariksi. Edustajisto on valinnut hänet yksimielisesti kolmen vuoden välein yhdeksän kertaa jatkamaan ylioppilaskunnan palveluksessa. Silloinkin kun talon kulttuurikeskusta 1970-luvulla hallitsivat taistolaiset. Kiiskinen sanoo tuon ajan ylioppilaskunnan aktivisteista, että he olivat sukupolvensa ’kaikkein aikaansaavinta porukkaa’. Opiskelijoiden kuohunta alkoi Suomessa 1960-lopussa. Sen symboliksi tuli ns. Vanhan valtaus 25.11.1968 klo 17.00.”

Tapio Kiiskinen muistelee aikaa ylioppilaskunnassa. Hän on toiminut ylioppilaskunnassa vuodesta 1969. Hän pitää sen ajan sukupolvea todella aktiivisena sukupolvena, johon myös suuret ikäluokat kuuluvat. Suuret ikäluokat muistetaan juuri Vanhan valtaukselta. Valtausta pidetään suurten ikäluokkien sukupolven keskeisenä merkkipaaluna ja yhteisenä kokemuksena.

4.4. Ongelmien ja hallinnan kehys

Ongelmien ja hallinnan kehys muotoutuu niiden kysymysten ympärille, jotka kuvaavat suurten ikäluokkien nykyisiä tai tulevia ongelmia ja niiden hallintaa. Yhteensä kehyksessä on artikkeleita kahdeksan kappaletta. Niissä keskustellaan taloudellisista kysymyksistä, tilan puutteesta, tungoksesta, ylioppilaiden asumisesta, elämäntavan murroksesta ja eläkepommista.

Suomen Kuvalehti (42/1950) Kuusamo –Suomen suurin koulupitäjä

”Lasten suuri lukumäärä painaa leimansa kunnan talouteen. Verotuskohteita ei ole juuri muuta köyhtynyt väestö ja lapsivähennykset alentavat äyrimäärää suuresti. Kunnan varmin tulolähde lieneekin –valtionapu. Sodan jaloista säästyivät ainoastaan 7 koulurakennusta. Valtion kustannuksella on käynnissä rivakka jälleenrakennus: 30 koulua toimii jo omassa talossa, 16 koulua on rakenteilla, vuokrahuoneissa on vielä 26. Mutta kymmenien suurten koulurakennusten ylläpito on kunnalle raskas taakka. Koulurakennukset lisäävät 7-9 markkaa äyriin hintaa (muualla maassa se on 1-2 markkaa).”

Ongelmana oli kunnan heikko taloudellinen tilanne. Lasten suuri lukumäärä toi mukanaan positiivisia ongelmia eli haasteita. Mistä saadaan varoja uusien koulujen rakentamiseen kasvavalle lapsijoukolle? Suuret ikäluokat olivat tulossa kouluikään lähivuosien aikana. Kuitenkin koulujen perustaminen nähtiin sijoituksena tulevaisuuteen. Edellä olen käsitellytkin rajaseudun ongelmia, ja myös Kuusamo kuuluu rajaseutuihin. Rajaseudut olivat yleensä vähävaraisia, mutta lapsirikkaita.

”Kuitenkin Kuusamo, jota on siunattu lapsilla ja köyhyydellä, on saanut asuttavakseen tämän maan kauneimpia seutuja.”

Vaikka artikkeli on muuten ongelmien sävyttämää, löytää kirjoittaja kuitenkin jotakin positiivista Kuusamosta. Kirjoittajan mukaan Kuusamon alue on eräs Suomen kauneimpia alueita. Myös lasten suurta lukumäärää voidaan pitää positiivisena asiana, koska se toi mukanaan tulevaisuudenuskoa, jota rajaseudut tarvitsivat.

Suomen Kuvalehti (19/1960) Ei ole tilaa!

”Todellisuudessa huomattava osa nuorisostamme jää pelkän kansakoulun varaan, mikä on nykyisessä yhteiskunnassa riittämätöntä. Tilan puutteen vuoksi ei oppikouluihimme ole voitu parina viime vuonna ottaa noin neljättä osaa pääsyutkinnoissa hyväksytyistä. Viime vuonna se merkitsi suunnilleen 14 000:n pääsyutkinnossa hyväksytyin jäämistä oppikoulun ulkopuolelle. Lähes puolet ammattikouluihin hyväksytyistä ei viime vuonna mahtunut näihin kouluihin. Toisin sanoen, noin 9000 hyväksytyä pyrkijää käännytettiin viime vuonna pois käytännön koulutuksestakin. Meillä tosin sanotaan usein, että menkööt ammattikouluihin ne, jotka eivät mahdu oppikouluihin. Edellä esitetyn perusteella tämä kehoitus osoittautuu ontoksi. Sitä on mahdoton toteuttaa. Lisäksi maassamme on vielä syrjäseudulla paljon sellaisia nuoria, joilla ei ole ollut tilaisuutta pyrkiä kumpaankaan kouluun. Tilan puute kouluissamme on epäkohta, jonka korjaaminen on kiireellisin tehtävä koululaitoksemme kehittämisessä.”

Koska suuret ikäluokat muodostivat poikkeuksellisen kohouman suomalaisen yhteiskunnan ikärakenteessa, ongelmia oli nähtävissä jo heidän kouluaikanaan. Eräs keskeinen ongelma oli tilanpuute. Kaikkia halukkaita ei voitu ottaa esimerkiksi oppikouluihin. Tuntuu hurjalta, että 14 000 koululaista oli jäänyt ilman opiskelupaikkaa juuri tilan puutteen takia. Melkein sama tilanne oli ammattikoulujen puolella. Kirjoittaja vetoaa, että koulujen tilaongelma ratkaistaisiin mahdollisimman pian. On totta, että koulutusvalinnat erottivat suuria ikäluokkia, ja syrjäseuduilla tilanne koulutuksen suhteen oli erilainen kuin kaupungeissa.

Apu-lehti (22/1968) Lahden kesäkukat

”Riitta Rantanen on 18-vuotias laboratorioharjoittelija, ’paljasjalkainen’ lahtelainen.”

”Pyrkii lähiaikoina Helsinkiin laboratorioskouluun. – Kauhea aika, ei tahdo päästä mihinkään kouluun.”

Suuriin ikäluokkiin kuuluvan Riitta Rantasen kommentti kuvastaa hyvin monen silloisen suureen ikäluokkaan kuuluvan tuntoja. Pyrkijöitä ja halukkaita koulutukseen oli paljon. Kaikki eivät päässeet haluamaansa koulutukseen tai mihinkään muuhunkaan kouluun. Suuret ikäluokat olivat toisilleen tulppana.

Suomen Kuvalehti (36/1970) Saako ylioppilas asua

”Asiasta lienee kinattu. Lopputulos: syksystä lähtien voivat eri sukupuolta olevat opiskelijat toivoa pääsevänsä yhteen asumaan Domus Academicaan. Kummankin tulee kuitenkin tulla erikseen hyväksytyksi asukkaaksi. Perheasuntoihin eivät naimattomat pariskunnat lapsensa kanssa tule pääsemään vaikka asukasneuvosto niin toivoi.”

Opiskelijoiden asumista pyrittiin hallitsemaan. Keskustelua käytiin niin opiskelija-asuntojen vähäisestä määrästä kuin eri sukupuolten yhdessä asumisesta. Johtokunnan päätöksellä hyväksyttiin opiskelijoiden avoliitossa asuminen. Tämä kertoo moraalisten arvojen vapautumisesta. Se voi kertoa myös yhteiskunnan yleisen ilmapiirin vapautumisesta.

Suomen Kuvalehti (5/1980) Kaksi maailmaa elää samaa arkipäivää. Kaikkialla näkyvät murroksen jäljet

”He olivat 60-luvun puolivälin nuoria aikuisia, joiden lapset nyt ovat murrosiässä. He elivät lastensa syntymän aikaan nousukauden Suomessa. Ajan sanoja olivat elintaso ja hyvinvointi, mutta myös suhdannevaihtelut ja rakennemuutos.”

”Monien nyt murrosiässä olevien lasten vanhemmat muuttivat 60-luvulla tutuista oloista uusiin, toisten yhtä tottumattomien naapureiksi karuihin lähiöihin, joita kohosi yhä lisää. He tulivat ahtaisiin asuntoihin, jotka sitoivat heidät vuosien velanmaksuun.”

Suuret ikäluokat lähtivät työn ja koulutuksen perässä etelän kasvukeskuksiin ja Ruotsiin paremman toimeentulon toivossa. Kaupungistumisen myötä rakennettiin uusia lähiöitä, niin kutsuttuja betonilähiöitä. Sukulais- ja ystävyysuhteet saattoivat kariutua pitkien välimatkojen vuoksi. Naapureita ei enää tunnettu, mikä aiheutti erilaisia ongelmia kuten naapuririitoja. Lisäksi asunnot olivat kalliita ja ahtaita. Tämä sitoi suuret ikäluokat työntekoon, jotta asuntovelat saatiin maksettua.

”Naisetkin lähtivät työhön entistä useammin koulutuksensa mutta myös tasa-arvoajatusten sekä taloudellisen pakon ajamina. Lapsille ei läheskään aina järjestynyt pysyvää, turvallista päivähöitoä. Avioliitot rakoilivat. Siihenkin oli naisten itsenäistymisellä osuutensa, mutta myös asunotilanteella ja nuorten perheiden kontaktittomuudella juurien katkettua ja omaisten jäätyä satojen kilometrien taa. Se lisäsi mm. alkoholi-ongelmia.”

Sukupuolinäkökulma nostetaan esille naisten työssäkäynnin yhteydessä. Syiksi naisten siirtymiselle työelämään arvellaan olevan tasa-arvoajatukset ja taloudellinen välttämättömyys. Kirjoittajan mielestä ongelmat avioliitossa olivat osittain naisten itsenäistymisen syytä. Syinä pidettiin myös asunnotilannetta ja juurettomia ihmissuhteita. Näiden nähtiin lisäävän alkoholiongelmia. Voidaanko ajatella, että juurettomuudella on ollut yhtymäkohtia niin sanotun määrän sukupolven syntymiseen?

”Kun perhe ei paljon enää tavannutkaan, hyvät tavat rapisivat. Ydinperheiden eristyneisyydessä unohtui ikimuistoinen kunnioitus vanhempien polvien elämäkokemusta kohtaan. Vapaa kasvatus tuli kuin taivaan lahjana pelastamaan epävarmat, elintasosta ja toimeentulosta, asunnon ja auton osamaksuista taistelevat vanhemmat.”

Murroksen aiheuttamiksi ongelmiksi nähtiin myös kasvatuksen laiminlyöminen ja hyvien tapojen puuttuminen. Vapaan kasvatuksen uskotaan olleen ratkaisu suurten ikäluokkien vanhemmuuden ongelmiin. Murroksen ongelmat eivät kuitenkaan koskettaneet kaikkiin suuriin ikäluokkiin kuuluvia. Osa selvisi elämäntavan murroksesta lähes ongelmitta.

Suomen Kuvalehti (41/1980) Poliitikka tulee lähemmäksi ihmistä jos annetaan lapsille äänioikeus

”Kun suuret ikäluokat viime vuosikymmenen vaihteessa tulivat perheen perustamisikänsä ja avioliittoja solmittiin ennätysmäärä, perheasuntojen tuotantoa ei lisätty: luotiin nuorten perheellisten asunnoton luokka. Sumaa ryhdyttiin purkamaan 1973–74, jolloin ylikuumenneessa suhdannetilanteessa asuntojen hinnat nousivat nuorten parien ulottumiin. Muuttoliike toi nuorta väkeä pääkaupunkiin ja sen naapurikaupunkeihin. Nämä kunnat luopuivat asemakaavaoikeuksistaan gryndereiden omistamien maiden osalta. Tässä syntyi tuloksena useita nykyslummeja ylitehokkaine rakennusoikeuksineen ja nuoriso-ongelmineen. Perhekielteisen rakentamisen malli levisi muihinkin kaupunkeihin.”

Tämä artikkeli väittää, ettei suurten ikäluokkien perheenperustamista tuettu. Ongelmana oli perheasuntojen vähyys. Ensiarvoisen tärkeää olisi ollut, että perheasuntoja olisi ollut tarjolla, koska suurten ikäluokkien myötä syntyvyys olisi voinut nousta. Sitähän suurilta ikäluokilta juuri odotettiin. Jos asuntojen määrä ja hinta olisivat olleet sopivassa suhteessa, olisiko syntyvyys

ollut korkeampi? Artikkelin kirjoittaja antaa tähän vastauksia kokoavassa yhteenvedossaan. Kulutuskeskeiset arvot näyttivät olevan eräs syy syntyvyyden alhaisuuteen.

”Yhteenvetona voidaan todeta, että vaikka aineellinen hyvinvointi on kasvanut, niin se ei ole vaikuttanut myönteisesti nuorten perheenmuodostukseen, koska näiltä puuttuvat taloudelliset edellytykset kodinperustamiseen ja sen turvallisuuden antamiseen mitä lapset tarvitsevat. Materialismin palvonta ja aineellisen hyvän perässä juokseminen näkyvät toisaalta lasten vähäisyytenä toisaalta mielenterveyshäiriöiden kasvuna. Mielenterveyden hoitoon menee bruttokansantuotteesta 2 %. Perhepolitiikan osuus on 3,1 %.”

Apu-lehti (34/1998) Eläkepomme tikittää harmaantuvassa Suomessa

Apu-lehti kirjoittaa tulevaisuuden ongelmasta, jota kutsutaan eläkepommiksi. Eläkepommikeskustelu kohdistuu suuriin ikäluokkiin. Vaikka näyttäisi, että eläkekeskustelu sopisi paremmin tulevaisuuden kehukseen, pidän eläkepommia enemmän kuitenkin hallinnan kysymyksenä. Siksi olen sijoittanut tämän artikkelin ongelmien ja hallinnan kehukseen. Hallinnallinen näkökulma tulee esille niissä kysymyksissä, joissa pohditaan, miten eläkkeet pystytään maksamaan ja kuinka korkea eläkeiän tulisi olla. Artikkelin mukaan suomalaiset jäävät eläkkeelle 59-vuotiaana. Syinä pidetään muun muassa ikärasismia, työttömyyttä ja puutteellista työssä viihtymistä. Eläkkeiden rahoituksen kannalta tämä on liian aikaista, koska eläkkeelle siirtyvät muuttuvat antajasta saajaksi.

”Meillä on nyt lähes miljoona eläkeläistä. Vuosina 2005–2010 heitä tulisi puoli miljoona lisää, ja vuoden 2030 tienoilla eläkeläisten määrä on huipussaan, kun yli neljännes väestö on yli 65-vuotiaita. Tiedetään sekin, että joskus vuoden 2040 vaiheilla aika on hoitanut paljon kohua aiheuttaneet suuret ikäluokat lähes kokonaan.”

Eläkekeskustelu on paikallaan, koska eläkeläisten määrä on kasvaa koko ajan. 20 vuoden päästä eläkeläisten määrä on suurimmillaan. Suuret ikäluokat eläköityvät jo nyt ja lähivuosien aikana, koska ne ovat 58–63-vuotiaita.

”Sosiaali- ja terveysministeriön kansliapäällikkö Markku Lehto puolestaan on huolissaan siitä, jos suurille ikäluokille annetaan signaali, että eläkepolitiikka olisi työllisyyspolitiikan väline.

Lehto pelkää, että jos ihmisille nyt iskostuu ajatus eläkkeelle siirtymisestä, ei sitä muutaman vuoden kuluttua voi millään kampanjoilla muuksi muuttaa.”

Markku Lehto oivaltaa, että ikääntyneet työntekijät tulisi pitää kiinni työelämässä eikä siirtää heitä eläkkeelle, kun yrityksellä menee taloudellisesti huonosti. Tärkeää on ikääntyvän työntekijän henkisten voimavarojen tukeminen.

Suomen Kuvalehti (10/2000) Liian hyvät ajat?

”Samaan aikaan kun osa maasta autioituu ja hiljenee, pääkaupunkiseudun ja muidenkin kasvukeskusten ongelmana alkaa olla työvoimapula, joka voi nopeasti pysäyttää kasvun. Ja muutaman vuoden kuluttua väkeä alkaa siirtyä eläkkeelle suurten ikäluokkien joukkovoimalla.”

Ongelmaa ja hallinnallisuutta kuvastavat syrjäseutujen ja kasvukeskusten ristiriidat. Syrjäseuduilla väestö vähenee ja vanhenee, kun kasvukeskuksissa ei saada ammattitaitoista ja osaavaa työvoimaa. Näyttää siltä, että ”Rajan kirot” (kts. Suomen Kuvalehti 30/1950) ovat 50 vuoden jälkeen jälleen ajankohtaisia. Uhka kohdistuu myös suuriin ikäluokkiin heidän jäädessään eläkkeelle joukolla.

4.5. Tulevaisuuden kehys

Tulevaisuuden kehyksellä tarkoitan niitä tulevaisuuden haasteita ja mahdollisuuksia, joita suuriin ikäluokkiin liitetään tai on liitetty. Artikkeleita tulevaisuuden kehyksessä on yhteensä neljä kappaletta. Niissä keskustellaan kouluruokailusta, väestön vanhenemista ja tulevaisuudesta suomalaisessa yhteiskunnassa.

Suomen Kuvalehti (40/1960) Kouluateriat – ”täyterehua”

”Kouluruokailusta osaltaan riippuu lasten terveys ja työkyky nyt, kun he vielä ovat kasvuiässä sekä myös tulevaisuudessa, kun he ovat aikuisia. Kasvuiän ravinto luo pohjan ihmisen hyvinvoinnille koko myöhemmän elämän ajaksi. Kouluruokailun merkitys on kuitenkin vielä tätäkin laajakantoisempi. Parempien ravitsemustottumusten kehittäjänä pystyy kouluruokailu

edistämään ja parantamaan koko kansan terveyttä ja elinvoimaisuutta sekä nykyisen polven että tulevien polvien osalta.”

Kouluruokailun katsottiin olevan tärkeä osa lasten terveyttä silloin ja aikuisiässä. Suuret ikäluokat olivat vuonna 1960 10–15-vuotiaita koululaisia. Ravitsemuskeskustelu oli ennaltaehkäisevää työtä ja antoi samalla myös koteihin uusia näkökulmia. Kouluruokailulla oli mahdollisuus vaikuttaa välillisesti koko kansan terveyteen. On selvästi nähtävissä artikkelin tulevaisuuteen suuntautuva ajattelu.

Suomen Kuvalehti (28/1990) Kuka meidät elättää?

”Suomalainen politiikka on niin keskittynyt päiväkohtaiseen itsekkyyteen ja henkilökysymyksiin, että vuosikymmenenkin päähän ulottuva ajattelu on harvinaista.”

Kirjoittaja kaipaa päättäjiltä toimenpiteitä myös tulevaisuuden suhteen. Hän kohdistaa kritiikkinsä suomalaiseen politiikkaan, jossa tulevaisuudennäkökulmia on mietitty vain ympäristöasioissa, Euroopan Unionin asioissa sekä presidenttivaaleihin liittyvissä asioissa.

”Ikään kuin sivusta seurataan, kuinka suuret ikäluokat vaeltavat aaltona läpi ikärakenteen. Tilastojen näyttämä todellisuus on uhkaava. Siihen liittyy paitsi ikärakenteen muutos, myös työstäpako. Pelkästään 1980-luvulla keskimääräinen työssäoloikä on lyhentynyt puoleen entisestään. Töihin tullaan opiskelun jälkeen entistä vanhempina ja erityisesti eläkkeelle lähdetään huomattavasti varhemmin kuin ennen.”

Keskustelu kohdistuu suomalaiseen väestöpolitiikkaan. Kirjoittajan käyttämä ilmaisu suurista ikäluokista aaltona on varsin värikäs. Hän näkee suurten ikäluokkien työstäpaon tulevaisuuden uhkakuvina.

”Suomi on hyvää vauhtia harmaantumassa koroillaeläjien yhteiskunnaksi. Kun siihen liitetään työvoimapulaan luontaisesti kuuluva ylihinnointelu, nuorison uudet asenteet työn tekoa kohtaan, syntyvyyden väheneminen ja kansainvälistymisestä seuraava aivovienti, Suomen oman työvoiman tuleva kehitys näyttää yhä hälyttävältä ja laajalta asiakokonaisuudelta kuin ympäristön tila.”

Väestöennusteiden mukaan Suomi ikääntyy. Haasteita luovat työvoimapula, nuorison asenne työhön, syntyvyyden pieneneminen ja aivovienti. Kirjoittaja näkee ratkaisuksi väestöpolitiikan uudelleen suunnittelun. Sen tarkoituksena olisi lisätä käytännön toimenpiteitä, jotka koskettaisivat koko yhteiskuntaa. Näitä kohteita ovat esimerkiksi asuntojen riittävyyden takaaminen ja varhaiseläkkeelle siirtymisen katkaiseminen.

Suomen Kuvalehti (1/2000) Laskettu aika

Artikkeli on tulevaisuuden skenaario vuodesta 2025. Tätä varten on haastateltu Miia Kinnusta ja Ilpo Luukkaa. Heidän tulevan lapsensa laskettu aika on 1.1.2000. Lisäksi on haastateltu tutkijoita Turun kauppakorkeakoulun tulevaisuudentutkimuskeskuksesta, Turun saaristomeren tutkimuskeskuksesta ja Tilastokeskuksesta. Milla Luukka on 25-vuotias vanhusjumppari. Vanhuksia on 1,3 miljoonaa, ja luonto on muuttunut niin, ettei meressä voi enää uida, koska se on osittain saastunut. Lisäksi Euroopan Unionista on tullut liittovaltio, ja Karjala on itsenäistynyt Karjalan tasavallaksi.

”Viitenä päivänä viikossa kierrän kaupungin seniorikortteita ja vedän vanhuksille vesijumppaa ja kuntosalivuoroja. Vaikka kuntoilutiloja on valmistunut valtavat määrät lyhyessä ajassa, on tilanahtaus edelleen suuri ongelma. Ryhmät ovat liian suuria ja työtä on enemmän kuin ehtii tehdä. Yhtenäään aamuna Milla ei ole vielä kokenut työtään turhaksi. Vaikka suurten ikäluokkien väki alkaa olla jo olla 80-vuotiaita, jokainen päivä, jolloin he vielä itse pystyvät selviytymään askareistaan, on voitto yhteiskunnalle.”

Suuret ikäluokat näyttävät tulevaisuuden skenaarion mukaan kokevan ahtautta ja tungosta vanhuusiälläkin. Suurten ikäluokkien selviytyminen omasta arjestaan vielä vanhuusiälläkin rasittaisi vähemmän yhteiskunnan julkistaloutta ja säästäisi taloudellisia resursseja yhteiskunnan muihin toimintoihin.

”Vaikka vanhukset olisivat meille kuinka taakka, ei voi olla oikein, että heidän täytyy elää turvallisuutensa takia hälyttimien ja turvakaltereiden takana. Hän sanoo ymmärtävänsä ikäluokkansa suuttumuksen, jopa vihan suuria vanhusjoukkoja kohtaan. –Kouluihin ei enää satsata juuri lainkaan ja ne ovat surkeassa jamassa, nuorisotilat on lakkautettu kun nuoria on

liian vähän. Kuka heitä kuuntelee ja valvoo heidän etujaan? Ja missä kunnossa on tämä maa, jonka olemme saaneet elääksemme, Milla kysyy ja hänen äänensä kiihtyy.”

Tulevaisuudessa vanhusten ja ikääntyneiden hoivassa tulevat vaikuttamaan yhä enemmän yhteiskunnassa vallitsevat arvot ja asenteet. Tämä voi lisätä myös kuilua nuorempien ja vanhempien sukupolvien välillä. Kun vanhuksia on tulevaisuudessa enemmän ja nuoria paljon vähemmän, vaikuttaa se luonnollisesti nuorten palveluihin: kouluihin, kerhoihin ja muihin harrastuksiin.

Suomen Kuvalehti (27/2000) Piällysmiehiä

”Vanhenevat ja vaurastuvat suomalaiset ovat pian valmiita maksamaan kunnan palvelusta. Tänne on saatava ulkomaalaisia, kun emme osaa itse.”

Kolumni kertoo kirjoittajan saamasta huonosta palvelusta. Hän päättää kirjoituksensa edellä mainittuihin kahteen lauseeseen. Mitä tarkoitetaan vanhenevilla ja vaurastuvilla suomalaisilla? Heillä voidaan tarkoittaa suuria ikäluokkia, jotka ovat kokeneet yhteiskuntamme vaurastumisen, ja samalla vaurastuneet myös itse. Kulutusyhteiskunnassa eläneet suuret ikäluokat voidaan nähdä potentiaalisina palvelujen käyttäjinä. Esimerkiksi vapaa-ajan palvelujen kysyntää voi lisätä suurten ikäluokkien taloudellinen vauraus ja lisääntynyt vapaa-aika. Aiemmista sukupolvista poiketen suuret ikäluokat käyttävät varallisuutta hyvinvointipalveluihin enenevässä määrin.

YHTEENSÄ 30 ARTIKKELIA

KEHYSTEN KESKEISET TEEMAT

KEHYSTEN KOHDE

Pulan ja niukkuuden kehys (4 artikkelia)	<ul style="list-style-type: none"> • raha • työvoima • kesätyöpaikat • koulutuspaikat 	<ul style="list-style-type: none"> • lapset • koululaiset • nuoret • äidit • perheet
Odotusten kehys (5 artikkelia)	<ul style="list-style-type: none"> • hyvä käytös, sivistys • syntyvyyden nousu • työnteko 	<ul style="list-style-type: none"> • nuoret • nuoret aikuiset • aikuiset
Vaikuttamisen kehys (9 artikkelia)	<ul style="list-style-type: none"> • terveystiedotus • poliittinen vaikuttaminen • radikalismi • yrittäjyys • aktivismi 	<ul style="list-style-type: none"> • lapset • nuoret aikuiset • perheet
Ongelmien ja hallinnan kehys (8 artikkelia)	<ul style="list-style-type: none"> • tungos • moraalinen vapautuminen • elämäntavan murros • eläkepommi 	<ul style="list-style-type: none"> • lapset • nuoret • nuoret aikuiset • aikuiset (keski-ikäiset) • eläkeläiset • perheet
Tulevaisuuden kehys (4 artikkelia)	<ul style="list-style-type: none"> • terveystiedotus • väestöpolitiikka • ikääntyminen • vaurastuminen 	<ul style="list-style-type: none"> • lapset • eläkeläiset • koko väestö

Taulukko 1: Yhteenveto kehyksistä

5. Lopuksi

Tämän tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää, millä tavoin suuret ikäluokat ovat keskustelun kohteena suomalaisissa yleisaikakauslehdissä, mitä merkityksiä ja tulkintoja yleisaikakauslehtien artikkeleille voidaan antaa sekä miten suuret ikäluokat ovat vaikuttaneet yhteiskunnalliseen keskusteluun ja millä tavoin heidät on koettu suomalaisessa yhteiskunnassa. Tarkastelin näitä kysymyksiä Suomen Kuvalehden ja Apu-lehden artikkeleiden sekä olemassa olevan tutkimuskirjallisuuden avulla.

Tutkimukseni eteni seuraavasti. Luvussa kaksi käsittelin suurten ikäluokkien elämää. Tämän luvun tarkoituksena oli tuoda esille suurten ikäluokkien elämäntulkintaa. Käytin tässä luvussa (samoin kuin luvussa kolme) myös sekundaariaineistoani. Taustoitin ajankuvilla yhteiskunnallisia tapahtumia ja ilmiöitä. Suuret ikäluokat syntyivät poikkeukselliseen tilanteeseen. Suomen valtio oli juuri selvinnyt sodasta ja työtä tehtiin maan jälleenrakentamisen ja ihmisten elinolojen kohentamiseksi. Mielestäni suuri syntyvyys kuvaa suurta elämänsuoraa ja toivon asennetta. Uusia sukupolvia synnyttämällä luotiin uskoa parempaan tulevaisuuteen. Lapsuuden kokemukset yhdistävät suuria ikäluokkia. Uskon, että lapsuuden ja nuoruuden kokemukset ovat olleet melko samanlaisia. Tähän ovat vaikuttaneet suomalaisen yhteiskunnan tapahtumat ja kehitys. Puute, jatkuva työnteko ja tungos ovat monien lapsuuden kokemuksia. Huomioitavaa on myös, että valtaosa suurista ikäluokista on syntynyt maalla (Virtanen 2005, 201).

Lehtikirjoittelusta kävi myös ilmi, että sodanjälkeinen aika oli niukkuuden aikaa. Muun muassa köyhyys ja asutustoiminta olivat keskustelujen keskeisiä teemoja. Lapsuuden kokemusten lisäksi, suuriin ikäluokkiin liitetään kiinteästi 1960-luvun poliittinen, kulttuurinen ja yhteiskunnallinen murros. 1970-luvulla heidät yhdistetään Ruotsiin ja maaseuduilta kaupunkeihin muuttoon. Presidentti Urho Kekkonen käytti vaikutusvaltaansa – tosin nimimerkin suojissa – kirjoittaessaan Suomeen Kuvalehteen siitä, kuinka Ruotsiin muuttajat tulisi saada takaisin Suomeen. Kekkosen rooli suurten ikäluokkien elämäntulkinnassa on ainutlaatuinen. Hän toimi presidenttinä 25 vuotta. 1980- ja 1990-luvuilla tapahtui maailmanlaajuisesti merkittäviä asioita: Neuvostoliitto hajosi ja Saksat yhdistyivät. 1990-luvun alussa Suomi ajautui taloudelliseen lamaan. Nämä tapahtumat korostavat suuren ikäluokkien

elämänkulun murroksellisuutta. Toisaalta, voinee sanoa, että yhteiskunnallisesti heidän elämänkaarensa on ollut varsin tapahtumarikasta. *Suuret ikäluokat luokkakuvassa* (2008) teos kuvastaa suurten ikäluokkien työteliäisyyttä. Liitän suuriin ikäluokkiin myös kulutuskeskeisyyden. Uskon, että suuret ikäluokat käyttävät varallisuuttaan oman elämänlaatunsa kohentamiseen ja tämä on myös mahdollisuus markkinavoimille. Tarjolla tulisikin olla sellaisia tuotteita ja palveluja, jotka kiinnostavat heitä. Näin ollen voisi olla kysyntää yritysideoille, jotka on kohdennettu suurille ikäluokille. Yritykset voisivat toimia esimerkiksi viihde-, hoiva- ja hyvinvointipalveluiden alalla.

Kolmas luku käsitteli tutkimukseni kannalta tärkeitä käsitteitä. Niitä ovat väestöpolitiikan, elämänkaaren ja sukupolven sekä politiikan ja hallinnallisuuden käsitteet. Sodanjälkeinen aika oli suomalaisessa yhteiskunnassa poikkeuksellista aikaa. Näyttää siltä, että myös väestöpolitiikan osalta tilanne oli poikkeuksellinen. Suurella syntyvyydellä haluttiin korjata sotatappioita ja menetyksiä. Oliko suurten ikäluokkien syntyminen kansallinen pakkokeino ja välttämättömyys vai yhteinen asia yhteiskunnan selviämiseksi sodan traumaista? Voi olla, että myös väestöllisellä propagandalla saatiin ihmiset synnyttämään lisää lapsia. Olivathan sodan menetykset, niin aineelliset kuin henkiset, mittavat Suomen kokoisessa valtiossa. Uskon, että niissä olosuhteissa syntyvyyden kasvu on ollut enemmän kansallisen itsetunnon nostamista kuin väestöpoliittista pakkoa. Suomi haluttiin nostaa muiden kansakuntien joukkoon sodasta selvinneenä valtiona. Suurista ikäluokista toivottiin tulevaisuuden pelastajia. Kun syntyvyys sitten nousi, olivat suuret ikäluokat muita suurempi ikäluokka. He aiheuttivat ja aiheuttavat tungosta elämänkaaren joka vaiheessa.

Sukupolven käsite on suurten ikäluokkien kohdalla olennainen. Myös elämänkaaren käsitteellä hahmotetaan kokonaisvaltaisesti ihmisen elämää, syntymästä vanhuuteen. Elämänkaaren näkökulmalla on analyysiluvussa tärkeä osa. Sukupolven käsitteestä on monenlaisia tulkintoja, joita olen eritellyt eri näkökulmista. Keskityin sukupolven käsitteessä yhteiskunnallisiin sukupolviin. Pohdin esimerkiksi sitä, ovatko suuret ikäluokat sukupolvi. On tapahtumia ja asioita, jotka ovat erottaneet suuria ikäluokkia. Esimerkiksi 1960-luvulla tapahtunut suuri muutto erotti suuria ikäluokkia, ja jopa samassa perheessä erot koulutuksen suhteen saattoivat olla huimia (Virtanen 2005, 205–206). Suurilla ikäluokilla on kokemusta sodanjälkeisestä ajasta, 1960-luvulla eletystä nuoruudesta, Neuvostoliiton olemassaolosta, Suomen talouden huippuvuosista ja laman syöksykierteestä. Nyt he ovat taas uusien kokemusten äärellä lähestyessään eläkeikää.

Matti Virtasen mukaan sukupolvikokemus sekä yhdistää että erottaa (Virtanen 2005, 202). Tutkimukseni perusteella päädyn samaan. Suurten ikäluokkien muodostama sukupolvi on kokenut niin yhdistäviä kuin erottavia tekijöitä. Suomalaisessa yhteiskunnan historiassa suuret ikäluokat ovat ainutlaatuinen ilmiö ja kokemus. Heitä on paljon ja he ovat kokeneet maatalousyhteiskunnan muuttumisen teollisuuden ja tekniikan yhteiskunnaksi. Myös viestintätavat ja –keinot ovat muuttuneet sekä sukupuolten väliset suhteet. Sodanjälkeistä kehitystä on kuvannut naisten ja miesten välisen tasa-arvon lisääntyminen. Lisäksi yhteiskunta on tasa-arvoistunut kokonaisuudessaan.

Hallinnalliset ongelmat ja yhteiskunnan yleinen ilmapiiri voivat vaikuttaa monella tavalla. Suurten ikäluokkien elämää on säädelty erityisillä poliittisilla päätöksillä. Tällä hetkellä ajankohtaisia asioita ovat eläkkeiden riittävyys, kun suuret ikäluokat eläköityvät, sekä julkisten palvelujen saatavuus. Ihmisen eliniän ennuste on myös pidentynyt, joten suomalainen yhteiskunta tulee kokemaan palvelurakenteen muutoksia. On kohdistettava voimavaroja kasvavan vanhuusväestön tarpeisiin ja sairauksien ennaltaehkäisevään työhön. Suuri tulevaisuuden kysymys ovat mahdolliset kuntaliitokset. Onko trendinä se, että perustetaan ja yhdistetään yhä suurempia kuntia ja kaupunkeja, jotta julkiset palvelut voidaan hoitaa lakien edellyttämällä tavalla? Ei kuitenkaan pidä unohtaa sitä, että suuret ikäluokat ovat suuri ryhmä. Heillä on valtaa ja vaikutusmahdollisuuksia vielä ikääntyessäänkin.

Esimerkiksi työvoimavarojen niukentuminen voi johtaa verokertymän vähenemiseen ja ammattitaitoisen työvoiman vajaukseen. Se voi myös kannustaa ihmisiä siirtymään aiempaa myöhemmin eläkkeelle. Voi myös epäillä, onko taloudellinen kannustavuus tarpeeksi suuri, koska suurimmalla osalla suurista ikäluokista taloudellinen asema on melko hyvä. Terveystuollon palvelujen saatavuuteen tulisi kiinnittää huomiota sillä suurten ikäluokkien ikääntyessä hoivapalvelujen tarve kasvaa. Lisääntynyt kysyntä vaatii aiempaa enemmän henkilökuntaresursseja. Tämä edellyttää, että hoitoalalle saadaan työvoimaa riittävästi tulevaisuuden kysyntää vastaamaan.

Ongelmia voi siis syntyä suomalaisen yhteiskunnan julkistaloustaloudessa, mikäli yhteiskunnan verotulot pienenevät. Kuitenkin verovaroidella tuotettujen palvelujen tarve ei varmaankaan vähene. Eläkkeensaajia on aiempaa enemmän ja heidän eläkkeensä ovat suurempia kuin

aiemmin. Tämä aiheuttaa paineita suomalaisen yhteiskunnan julkistalouden tasapainolle. Työ- ja elinkeinoministeriön lyhyen aikavälin talous- ja työmarkkinaennusteessa (2008) todetaan, että työvoiman tarjonta on kasvussa. Tähän ovat vaikuttaneet suurten ikäluokkien työssä pysyminen. Ennusteesta käy ilmi, että suuret ikäluokat ovat pidentäneet työuriaan. Syyksi on arveltu muun muassa myönteistä asenneilmapiiriä sekä varhaiseläkemuotojen karsimista ja ikärajojen korottamista. (Nio & Torvi & Tuomaala 2008, 5-6.)

Markku Lehto toteaa, että suurten ikäluokkien sankariteko on nostaa eläkeikää ylöspäin. Tämä ei kuitenkaan onnistu, jos ei työtä ja positiivista työn ilmapiiriä ole tarjolla ikääntyville. (Lehto 2001, 102.) Näyttää siltä, että suuret ikäluokat ovat täyttämässä heitä koskevat odotukset eläköitymisen suhteen.

Neljäs luku oli aineiston analyysiluku. Käyttämäni aineisto koostui Suomen Kuvalehden ja Apu-lehtien joistakin vuosikerroista keräämistäni artikkeleista. Jäsensin aineistoani Erwing Goffmanin kehysanalyysin avulla. Muodostin aineistosta viisi kehystä, joita olivat pulan ja niukkuuden kehys, odotusten kehys, vaikuttamisen kehys, ongelmien ja hallinnan kehys sekä tulevaisuuden kehys. Vaikka tutkimusalueeni koski suuria ikäluokkia, sain melko kattavan kuvan suomalaisen yhteiskunnan historiasta, sen ajallisista haasteista ja henkilöistä. Aineiston kerääminen oli ainutlaatuinen oppimiskokemus. Monista tapahtumista ja ilmiöistä sain uutta tietopääomaa.

Aineistossa jotkut kehykset painottuivat enemmän, esimerkiksi vaikuttamisen kehys ja ongelmien ja hallinnan kehys. Toisaalta aineisto ei yllättänyt. Tutkimusprosessin aikana oletin, että juuri ongelmia ja hallinnallisia haasteita löytyy suurista ikäluokista. Olettamukseni osui oikeaan. Paljon keskustelua käytiin siitä, miten suuret ikäluokat vaikuttavat suomalaiseen yhteiskuntaan ja millä tavalla heidät saadaan hallinnoitua niin, että yhteiskunnan vakaus säilyy. Odotin enemmän keskustelua siitä, kun suuret ikäluokat ovat työelämässä. Tuntuu siltä, heidät huomattiin lapsuuden ja nuoruuden jälkeen uudelleen vasta 1990-luvun keskusteluissa. Selitys lienee se, että vasta kun suuret ikäluokat näyttäytyvät ongelmana, heistä keskustellaan enemmän. Parhaassa työiässään olevina he ovat olleet hyviä veronmaksajia yhteiskunnalle. Herää kysymys, olisiko suomalainen hyvinvointivaltio näin kehittynyt ilman suurten ikäluokkien aikaan saamaa verokertymää.

Suuria ikäluokkia voidaan tarkastella myös konsensus- ja konfliktipolitiikan näkökulmasta.

Suuret ikäluokat olivat monessa suhteessa radikaaleja. 1960-luvun murroksen aikana suuret ikäluokat tekivät konfliktin muihin sukupolviin ja myös oman sukupolven sisällä eriydyttiin ja erottauduttiin. Vanhempaa sukupolvea kritisoitiin heidän tekemistään valinnoista ja päätöksistä. 1960-luvun aika oli murrokselle otollinen. Erilaiset kulutustavarat ja –hyödykkeet tekivät myös tuloaan, ja muuttivat näin suomalaista elämäntapaa. Vaikutteita ei pelkästään saatu kotimaasta, vaan kansainvälistymisen myötä vaikutteita saatiin myös ulkomailta. Ristiriitautuvuuksia sukupolvien välillä oli mielipiteiden, pukeutumisen ja käyttäytymisen suhteen. . Myös eläkekeskustelu ja yhteiskunnan julkisten palvelujen riittävyys ovat sellaisia teemoja, jotka aiheuttavat konflikteja. Pienemmät ja myöhemmät sukupolvet pohtivat ratkaisuja, joilla vastata palvelujen riittävyyteen ja eläkkeiden rahoituksen takaamiseen.

Konsensuspolitiikka tulee esille niissä toimenpiteissä, jossa suuret ikäluokat on haluttu nähdä yhteiskunnan voimavarana ja mahdollisuutena. Heille rakennettiin uusia kouluja, jotta kaikki saisivat opetusta. Koulutuksen tärkeys nähtiin investointina tulevaisuuteen. Koulutuksen avulla ajateltiin nostettavan suomalaista kilpailukykyä kansainvälisillä markkinoilla. Työpaikkojen tarjoaminen suurille ikäluokille on myös eräänlaista konsensusshenkeä. Tällä tavalla saatiin yhteiskunnalle kasvavaa verokertymää. Suuret ikäluokat näyttävät tällä hetkellä toimivan konsensusshengessä. He ovat jatkaneet omia töuriaan. Olisi mielenkiintoista tietää, mitkä ovat syitä, joiden perusteella työelämässä on jatkettu. Kansantalouden kannalta se on positiivinen asia.

Suuret ikäluokat luokkakuvassa –kirjaa lukiessani en voinut olla ihmettelemättä niitä olosuhteita, mistä monet suurista ikäluokista ovat ponnistaneet eteenpäin. Yleistä ovat puutteen ja niukkuuden kokemukset. Maailmankuva suurten ikäluokkien lapsuudessa on ollut varsin erilainen kuin heidän jälkeensä syntyneillä ikäpolvilla. Lapsuudenajan ja nykypäivän kuilu on suuri. Yhteiskunta on vaurastunut ja ihmiset elävät yltäkülläisyyden keskellä. Tämän päivän ongelmat ovat erilaisia, kuin mitä ne olivat sodanjälkeisessä Suomessa. Nykyaikana on nähtävissä jonkinlainen perustyytymättömyys. Yksilökeskeinen ajattelu on voinut viedä pohjaa yhteiskuntavastuusta. Näen uhkana hyvinvointivaltion murentumisen. Kun suuret ikäluokat alkavat nyt eläköityä, veronmaksajia on entistä vähemmän. Sen tähden tarvitaan lisää tuottavaa työvoimaa työmarkkinoille, jotta verovaroin pystytään huolehtimaan yhteiskunnan asettamista velvoitteista. Tulevaisuudessa joudumme pohtimaan sitä, mitä asioita tuemme verovaroin. Onko kysymyksessä päivähoido, koulutus, terveydenhoito vai jokin muu?

Ikääntymiseen liittyvissä kysymyksissä avainasemassa ovat kuntien ja valtion päättäjät. Heidän tulisi olla perillä ikääntymisen aiheuttamista haasteista. Näin he voivat päätöksillään vaikuttaa ikääntymiseen liittyviin kysymyksiin. Mielestäni kuntien ja valtion päättäjät tarvitsisivat lisätietoa asiasta. Myös väestöennusteet ovat tärkeänä osana päätöksentekoprosessia, kun pohditaan esimerkiksi kouluverkoston tai vanhustenhuollon järjestämistä.

Lähdeluettelo

Kirjalliset lähteet:

- Ahtola, Janne & Honkanen, Matti & Mustonen, Pekka (2004) Suuret ikäluokat muuttuvan matkailun keskiössä. Teoksessa Jani Erola & Terhi-Anna Wilska (toim.) Yhteiskunnan moottori vai kivireki? Suuret ikäluokat ja 1960-lukulaisuus. Jyväskylä: SoPhi, 279-294.
- Alasuutari, Pertti (1999) Laadullinen tutkimus. Tampere: Vastapaino.
- Anttiroiko, Ari-Veikko & Haveri, Arto (2005) 3.1. Uusi paikallinen hallintatapa. Teoksessa Ari-Veikko Anttiroiko, Arto Haveri, Veli Karhu, Aimo Rynänen & Pentti Siitonen (toim.) Kuntien toiminta, johtaminen ja hallintasuhteet. Tampere: Tampereen yliopisto, Kunnallistieteiden keskus, 137-153.
- Anttonen, Anneli & Sipilä, Jorma (2000) Suomalaista sosiaalipolitiikkaa. Tampere: Vastapaino.
- Auvinen, Riitta (1991) Äitiyssuojelusta perhekasvatukseen. Teoksessa Ritva Taskinen (toim.) Perheen puolesta. Väestöliitto 1941–1991. Helsinki: Väestöliitto, 205-242.
- Berndtson, Erkki (1996) Poliittika tieteenä. Johdatus valtio-opilliseen ajatteluun. Helsinki: Edita.
- Blom, Raimo & Melin, Harri (2004) ”Muuten hän oli niin kuin yksi meistä vain” – suuret ikäluokat luokkarakenteessa. Teoksessa Jani Erola & Terhi-Anna Wilska (toim.) Yhteiskunnan moottori vai kivireki? Suuret ikäluokat ja 1960-lukulaisuus. Jyväskylä: SoPhi, 109–121.
- Duden, Barbara (1994) Väestö käsitteenä. Teoksessa Eeva Ollila, Päivi Topo, Meri Koivusalo & Kristiina Kajesalo (toim.) Vallaton väestö. Kansallisia ja kansainvälisiä väestöpoliittisia kysymyksiä. Helsinki: WSOY, 40-51.
- Foucault, Michel (1980b) The History of Sexuality. Vol I: An Introduction. New York: Vintage.
- Goffman, Erving (1974) Frame Analysis. An Essay on the Organization of Experience. Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press.
- Hakkarainen, Pekka (2004) Suuret ikäluokat ja päihdekulttuurin muutos. Teoksessa Jani Erola & Terhi-Anna Wilska (toim.) Yhteiskunnan moottori vai kivireki? Suuret ikäluokat ja 1960-lukulaisuus. Jyväskylä: SoPhi, 69–84.
- Heinonen, Visa (2005) Kultainen 60-luku. Teoksessa Antti Karisto (toim.) Suuret ikäluokat. Tampere: Vastapaino, 145–166.
- Helén, Ilpo (1997) Äidin elämän politiikka. Naissukupuolisuus, valta ja itsesuhde Suomessa 1880-luvulta 1960-luvulle. Helsinki: Gaudeamus.

Hildén, Riitta & Iivari Ulpu (2008) Suuret ikäluokat luokkakuvassa. [Mitä meistä tuli] Helsinki: Ajatus Kirjat.

Hirst, Paul (2000) Democracy and Governance. In Jon Pierre (ed.) Debating Governance. Authority, Steering, and Democracy, Ch. 2, pp. 13-35. Oxford: Oxford University Press.

Hoikkala, Tommi (1999) Suuret ikäluokat ja työ. Teoksessa Raimo Parikka (toim.) Suomalaisen työn historiaa. Korvesta konttoriin. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 395–425.

Häkkinen, Antti & Linnanmäki, Eila & Leino-Kaukiainen, Pirkko (2005) Suomi, johon suuret ikäluokat syntyivät. Teoksessa Antti Karisto (toim.) Suuret ikäluokat. Tampere: Vastapaino, 61–91.

Jaakkola, Jouko & Pulma, Panu & Satka Mirja & Urponen Kyösti (1994) Armeliaisuus, yhteisöapu, sosiaaliturva. Suomalaisen sosiaalisen turvan historia. Helsinki: Sosiaaliturvan Keskusliitto.

Jessop, Bob (1998) The rise of governance and the risks of failure: the case of economic development. International Social Science Journal, 155, Vol. L, No.1, March 1998, Governance.

Julkunen, Raija (2003) Kuusikymmentä ja työssä. Jyväskylä: SoPhi.

Juntto, Anneli & Vilkkonen, Anni (2005) Monta kotia, suurten ikäluokkien asumishistoriat. Teoksessa Antti Karisto (toim.) Suuret ikäluokat. Tampere: Vastapaino, 115–144.

Jussila, Osmo & Hentilä, Seppo & Nevakivi, Jukka (2000) Suomen poliittinen historia 1809–1999. Helsinki: WSOY.

Kaskinen, Juha (2004) Suuret ikäluokat kuntien asiakkaina ja työntekijöinä. Teoksessa Jani Erola & Terhi-Anna Wilska (toim.) Yhteiskunnan moottori vai kivireki? Suuret ikäluokat ja 1960-lukulaisuus. Jyväskylä: SoPhi, 123–137.

Karisto, Antti (2005) Suuret ikäluokat kuvastimessa. Teoksessa Antti Karisto (toim.) Suuret ikäluokat. Tampere: Vastapaino, 17–58.

Karlsson, Risto (1996) Kansikuva uusiksi. Kuusikymmentä vuotta elämää ja ihmisiä Yhtyneissä Kuvalehdissä. [Ei paikkaa] Yhtyneet Kuvalehdet.

Koskinen, Seppo & Jalovaara, Marika & Martelin, Tuija (2007) Demografiset mittaluvut. Teoksessa Seppo Koskinen, Tuija Martelin, Irma-Leena Notkola, Veijo Notkola, Kari Pitkänen, Marika Jalovaara, Elina Mäenpää, Anne Ruolainen, Markku Ryyänen & Ismo Söderling (toim.) Suomen väestö. Helsinki: Gaudeamus, 23-40.

Koskinen, Seppo & Martelin, Tuija & Notkola, Irma-Leena & Notkola, Veijo & Pitkänen, Kari (2007) Väestö tutkimuksen kohteena. Teoksessa Seppo Koskinen, Tuija Martelin, Irma-Leena Notkola, Veijo Notkola, Kari Pitkänen, Marika Jalovaara, Elina Mäenpää, Anne Ruolainen, Markku Ryyänen & Ismo Söderling (toim.) Suomen väestö. Helsinki: Gaudeamus, 15-21.

Lahelma, Eero (1998) Johdanto: Ikä, ikääntyminen ja elämänkaari terveystutkimuksessa. Teoksessa Ossi Rahkonen & Eero Lahelma (toim.) Elämänkaari ja terveys. Helsinki: Gaudeamus, 9-22.

- Lehto, Markku (2001) Sosiaalipolitiikka edistyksen asialla. Tampere: Vastapaino.
- Levonen, Terttu (2001) Ikä karttuu, elämä jatkuu. Ikääntyminen muuttuvassa yhteiskunnassa. [Ei paikkaa] Gummerus.
- Mannheim, Karl (1952) The Problem of Generations. Teoksessa K. Mannheim Essays on the Sociology of Knowledge. Routledge & Kegan Paul, London.
- Myrskylä, Pekka (2005) Tallella ikä eletty... Ikääntyminen tilastoissa. Teoksessa Pekka Myrskylä (toim.) Tallella ikä eletty... Ikääntyminen tilastoissa. Helsinki: Tilastokeskus, 17-33.
- Nieminen, Mauri (2005) Ikärakenteen muutos. Teoksessa Pekka Myrskylä (toim.) Tallella ikä eletty... Ikääntyminen tilastoissa. Helsinki: Tilastokeskus, 37-50.
- Notkola, Irma-Leena (1994) Hedelmällisyys. Teoksessa Seppo Koskinen, Tuija Martelin, Irma-Leena Notkola, Veijo Notkola & Kari Pitkänen (toim.) Suomen väestö. Helsinki: Gaudeamus, 64–106.
- Nousiainen, Jaakko (1998) Suomen poliittinen järjestelmä. Helsinki: WSOY.
- Numminen, Juha (2003) Tarina A-lehtitalosta. [Ei paikkaa] A-lehdet.
- Nätkin, Ritva (1997) Naistutkimusta äitinä ja tyttärenä – näkökulmien vaihtelua. Teoksessa J.P. Roos & Anna Rotkirch (toim.) Vanhemmat ja lapset. Sukupolvien sosiologiaa. Helsinki: Gaudeamus, 174–187.
- Nätkin, Ritva (2003) Äitiyden medikalisaatio ja hyvinvointipalvelut. Teoksessa Satu Ranta-Tyrkkö & Arja Ropo (toim.) Turvallista hyvinvointia. Tampere: University Press, 95–112.
- Ollila, Eeva (1994) Väestöpoliittinen ajattelu Suomessa. Teoksessa Eeva Ollila, Päivi Topo, Meri Koivusalo & Kristiina Kajesalo (toim.) Vallaton väestö. Kansallisia ja kansainvälisiä väestöpoliittisia kysymyksiä. Helsinki: WSOY, 84-98.
- Oranen, Raija (2007) Valkea talo jokivarressa. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Teos.
- Pajamäki, Osku (2006) Ahne sukupolvi. Suurten ikäluokkien perintö. [Ei paikkaa] Gummerus.
- Paloheimo, Heikki & Wiberg, Matti (1997) Poliitiikan perusteet. Helsinki: WSOY
- Parkkinen, Pekka (2005) Vaikutukset vanhuusmenoihin. Teoksessa Antti Karisto (toim.) Suuret ikäluokat. Tampere: Vastapaino, 298–318.
- Perheen puolesta (1991). Väestöliitto 1941-1991. (Toimittanut Ritva Taskinen) Helsinki: Väestöliitto.
- Peräkylä, Anssi (1990) Kuoleman monet kasvot. Tampere: Vastapaino.
- Pitkänen, Kari (2007) Suomen väestön historialliset kehityslinjat. Teoksessa Seppo Koskinen, Tuija Martelin, Irma-Leena Notkola, Veijo Notkola, Kari Pitkänen, Marika Jalovaara, Elina Mäenpää,

Anne Ruolainen, Markku Rynänen & Ismo Söderling (toim.) Suomen väestö. Helsinki: Gaudeamus, 41-75.

Purhonen, Semi (2007) Sukupolvien ongelma. Tutkimuksia sukupolven käsitteestä, sukupolvitietoisuudesta ja suurista ikäluokista. Helsingin yliopiston sosiologian laitoksen tutkimuksia nro 251.

Roos, J.P. (1987) Suomalainen elämä. Helsinki: SKS

Ruokolainen, Anne & Notkola, Irma-Leena (2007) Hedelmällisyys. Teoksessa Seppo Koskinen, Tuija Martelin, Irma-Leena Notkola, Veijo Notkola, Kari Pitkänen, Marika Jalovaara, Elina Mäenpää, Anne Ruolainen, Markku Rynänen & Ismo Söderling (toim.) Suomen väestö. Helsinki: Gaudeamus, 77-113.

Rynänen, Markku & Notkola, Veijo (2007) Väestönkehitys ja sen ennustaminen. Teoksessa Seppo Koskinen, Tuija Martelin, Irma-Leena Notkola, Veijo Notkola, Kari Pitkänen, Marika Jalovaara, Elina Mäenpää, Anne Ruolainen, Markku Rynänen & Ismo Söderling (toim.) Suomen väestö. Helsinki: Gaudeamus, 271-298.

Räsänen, Pekka (2004) Ikä- ja sukupolvityyppillisten arvojen tarkastelua. Teoksessa Jani Erola & Terhi-Anna Wilska (toim.) Yhteiskunnan moottori vai kivireki? Suuret ikäluokat ja 1960-lukulaisuus. Jyväskylä: SoPhi, 199-214.

Sihto, Matti (2005) Muutokset työmarkkinoilla. Teoksessa Antti Karisto (toim.) Suuret ikäluokat. Tampere: Vastapaino, 319-333.

Simpura, Jussi (2005) Mitä tilastot voivat kertoa ikääntymisestä? Teoksessa Pekka Myrskylä (toim.) Tallella ikä eletty... Ikääntyminen tilastoissa. Helsinki: Tilastokeskus, 7-13.

Stenbäck, Irma (2008) Kekkosen lapset kovassa maailmassa. Helsingin Sanomat 24.2.2008. Kulttuuri C1.

Strömmer, Aarno (1991) Väestökehitys ja väestöpolitiikka. Teoksessa Ritva Taskinen (toim.) Perheen puolesta. Väestöliitto 1941-1991. Helsinki: Väestöliitto, 40-79.

Tuominen, Marja (1991) ”Me kaikki ollaan sotilaitten lapsia” Sukupolvihegemonian kriisi 1960-luvun suomalaisessa kulttuurissa. Helsinki: Otava.

Virtanen, Matti (2001) Fennomanian perilliset. Poliittiset traditiot ja sukupolvien dynamiikka. Helsinki: SKS/Stakes.

Virtanen, Matti (2005) Suuret ikäluokat sukupolvena. Teoksessa Antti Karisto (toim.) Suuret ikäluokat. Tampere: Vastapaino, 197-207.

Österlund, Kalle (1991) Esipuhe. Teoksessa Ritva Taskinen (toim.) Perheen puolesta. Väestöliitto 1941-1991. Helsinki: Väestöliitto, 7.

Digitaaliset lähteet:

Hakola, Tuulia & Määttänen, Niku (2007) Vuoden 2005 eläkeuudistuksen vaikutus eläkkeelle siirtymiseen ja eläkkeisiin. Arviointia stokastisella elinkaarimallilla. Eläketurvakeskuksen tutkimuksia 2007:1. Elinkeinoelämän Tutkimuslaitos ETLA sarja B 226.

<http://www.etk.fi/Binary.aspx?Section=42845&Item=58519>. Viitattu 3.4.2008.

Hulkko, Jouko (2001) Maalta IT-yhteiskuntaan, valistajasta taitajaksi. Teoksessa Paula Alkio, Jonna Mervelä, Marketta Ritamies, Marjatta Törhönen & Ritva Åberg (toim.) Mukana elämässä. Väestöliitto 1941-2001.

http://www.vaestoliitto.fi/mp/db/file_library/x/IMG/12580/file/VAESTOLIITTO_historiikki.pdf

Viitattu 1.4.2008.

Nio, Ilkka & Torvi, Kari & Tuomaala, Mika (2008) Työ- ja elinkeinoministeriön lyhyen aikavälin talous- ja työmarkkinaennuste. TEM-analyyseja, 3/2008.

http://www.tem.fi/julkaisut?C=91336&product_id=39. Viitattu 1.5.2008.

Tilastokeskus, Suomen väestö 2007.

http://www.stat.fi/til/vaerak/2007/vaerak_2007_2008-03-28_tie_001_fi.html?tulosta

Viitattu 1.4.2008.

Liitteet

AJANKUVAT: SUOMEN KUVALEHTI

1950

- N:02 1950 Kuusamolaiset kiittävät (yleisönosastokirjoitus)
- N:05 1950 Kuopion piispan vetoomus (Eino Sormunen) (pääkirjoitus)
- N:07 1950 Puolet tehty (artikkeli)
- N:34 1950 Iloinen ja riipeä Salla (artikkeli)
- N:39 1950 Yhdeksän laihaa, Suomen köyhimmät kunnat (artikkeli)
- N:43 1950 Mistä laihuus johtuu? (artikkeli)

1960

- N:47 1960 Pikku Orvokin suuri perhe (artikkeli)

1970

- N:41 1970 Ruotsiin siirtyneet takaisin kotimaahan (Liimataisen palsta)
- N:50 1970 Pohjoisen tulevaisuus (pääkirjoitus)

1990

- N:1 1990 80-luku. Kurkistus menneisyyteen (artikkeli)
- N:5 1990 Saksalaisen metsäteollisuusjohtajan neuvo: ”Liittykää Euroopan Unioniin (artikkeli)
- N:8 1990 EY-jäsenyys harkittavaksi (pääkirjoitus), Brysselin asiantuntijat: Pala EY-kakkua tarjolla myös Suomelle (artikkeli)
- N:40 1990 Joko juhlat loppuivat? (artikkeli)
- N:42 1990 Vahvan markan tragedia (artikkeli)

2000

- N:1 2000 Aika taittuu (pääkirjoitus)
- N:6 2000 Käymme yhdessä ain (artikkeli)

VÄESTÖPOLIITTISET ARTIKKELIT: SUOMEN KUVALEHTI

- N:22 1970 Pannaanko väki pakettiin vai kasvetaanko vauvavuori? Mikä on Suomen kansan ihanteellinen koko, jotta kaikille riittäisi työtä, elintasoa ja saastumatonta luontoa? (artikkeli)
- N:49 1970 Kahden professorin aborttimoraali (artikkeli)
- N:12 1980 Perhepolitiikka puntarissa (pääkirjoitus)
- N:1 2000 Harmaat hämäläiset (artikkeli)

SUURET IKÄLUOKAT: SUOMEN KUVALEHTI JA APU-LEHTI

1950

- N:23 1950 Äitien ristiretki (artikkeli)
- N:30 1950 Rajan kirot (yleisönosastokirjoitus)
- N:42 1950 Kuusamo –Suomen suurin koulupitäjä (artikkeli)
- N:43 1950 Erämaan sairausmaja (artikkeli)

1960

- N:1 1960 Sanovat sanansa aiheesta 1960-luvun näköalat (artikkeli)
- N:13 1960 Älkää luottako näkymättömään käteen (pääkirjoitus)
- N:18 1960 Puhutaanpa kerran koululaisistakin (pääkirjoitus)
- N:19 1960 Ei ole tilaa! (artikkeli)
- N:40 1960 Kouluateriat –”täyterehua” (artikkeli)

1968

- N:11 1968 Jaakko Itälä, Mannerheimliiton toiminnanjohtaja (artikkeli)
- N:22 1968 Lahden kesäkukat (artikkeli)
- N:41 1968 No niin, nuoret, näyttäkää – me odotamme (pääkirjoitus)

1970

- N:8 Kaikki aina kesken on elävän yliopiston tunnus. Tauno Nurmela ruotii arkea juhlan aattona (artikkeli)
- N:35 Pientä yritteliäisyyttä: On hauskaa olla johtaja sanovat tytöt (artikkeli)
- N:36 Saako ylioppilas asua (artikkeli)

1980

- N:5 1980 Kaksi maailmaa elää samaa arkipäivää. Kaikkialla näkyvät murroksen jäljet. (artikkeli)
- N:22 1980 Tarvitsemme jokaisen ylioppilaan (pääkirjoitus)
- N:41 1980 Poliitiikka tulee lähemmäksi ihmistä jos annetaan lapsille äänioikeus (artikkeli)

1990

- N:28 1990 Kuka meidät elättää? (pääkirjoitus)

1998

- N:1 1998 Aktivisti ja aate (artikkeli)
- N:8 1998 Jääkärien jäljillä. Tänne he palasivat (artikkeli)
- N:13 1998 Uusi elokuva on ehtinyt keski-ikään 69 ja vähän sitä ennekin. Iltatuulen viesti ruusujen ajasta (artikkeli)
- N:22 1998 Nuo ihanat naiset valkolakeissaan. Kirjailija Raija Oranen 1967 Viaton radikaali (artikkeli)
- N:29 1998 Äijät kylpemään (pakina)
- N:34 1998 Eläkepommi tikittää harmaantuvassa Suomessa (pääkirjoitus)

2000

- N:1 2000 Laskettu aika (artikkeli)
- N:10 2000 Liian hyvät ajat? (pääkirjoitus)
- N:22 2000 Erämaa pääkaupungin sydämessä (artikkeli)
- N:27 2000 Piällysmiehiä (pakina)
- N:48 2000 Vanhan päälle uutta (artikkeli)

KEHYSALANYYSI

1. Pulan ja niukkuuden kehys:

- N:23 1950 Äitien ristiretki (artikkeli)
- N:30 1950 Rajan kirot (yleisönosastokirjoitus)
- N:18 1960 Puhutaanpa kerran koululaisistakin (pääkirjoitus)
- N:22 1980 Tarvitsemme jokaisen ylioppilaan (pääkirjoitus)

2. Odotusten kehys:

- N:1 1960 Sanovat sanansa aiheesta 1960-luvun näköalat (artikkeli)
- N:13 1960 Älkää luottako näkymättömään käteen (pääkirjoitus)
- N:11 1968 Jaakko Itälä, Mannerheimliiton toiminnanjohtaja (artikkeli)
- N:29 1998 Äijät kylpemään (pakina)
- N:22 2000 Erämaa pääkaupungin sydämessä (artikkeli)

3. Vaikuttamisen kehys:

- N:43 1950 Erämaan sairausmaja (artikkeli)
- N:41 1968 No niin, nuoret, näyttäkää – me odotamme (pääkirjoitus)
- N:8 1970 Kaikki aina kesken on elävän yliopiston tunnus. Tauno Nurmela ruotii arkea juhlan aattona (artikkeli)
- N:35 1970 Pientä yritteliäisyyttä: On hauskaa olla johtaja sanovat tytöt (artikkeli)
- N:1 1998 Aktivisti ja aate (artikkeli)
- N:8 1998 Jääkärien jäljillä. Tänne he palasivat (artikkeli)
- N:13 1998 Uusi elokuva on ehtinyt keski-ikään 69 ja vähän sitä ennekin. Iltatuulen viesti ruusujen ajasta (artikkeli)
- N:22 1998 Nuo ihanat naiset valkolakeissaan. Kirjailija Raija Oranen 1967 Viaton radikaali (artikkeli)
- N:48 2000 Vanhan päälle uutta (artikkeli)

4. Ongelmien ja hallinnan kehys:

- N:42 1950 Kuusamo –Suomen suurin koulupitäjä (artikkeli)
- N:19 1960 Ei ole tilaa! (artikkeli)
- N:22 1968 Lahden kesäkukat (artikkeli)
- N:36 1970 Saako ylioppilas asua (artikkeli)
- N:5 1980 Kaksi maailmaa elää samaa arkipäivää. Kaikkialla näkyvät murroksen jäljet. (artikkeli)
- N:41 1980 Poliitiikka tulee lähemmäksi ihmistä jos annetaan lapsille äänioikeus (artikkeli)
- N:34 1998 Eläkepommi tikittää harmaantuvassa Suomessa (artikkeli)
- N:10 2000 Liian hyvät ajat? (pääkirjoitus)

5. *Tulevaisuuden kehys:*

N:40 1960 Kouluateriat – ”täyterehua” (artikkeli)

N:28 1990 Kuka meidät elättää? (pääkirjoitus)

N:1 2000 Laskettu aika (artikkeli)

N:27 2000 Piällysmiehiä (pakina)